

Krátký citát z Hitlera

Souhlasí-li čtenáři s tím, že není slušno, aby se někdo skrýval před nesnázemi za jedinou frázi, pak musí býti dovoleno ještě jednou zabývat se komunisty, kteří provedli mobilisaci „Rudého práva“ a „Tvorby“ k debatě o válce. Je přesvědčit nemůže býti mým cílem; mohl bych stejně mluvit do dubu; i kdyby nebylo oné beznadějně psychologické vzdálenosti mezi nimi a demokraty, je známo, že jejich závazné these jsou usnášeny nikoliv zde, nýbrž v Moskvě, a oni nemají možnosti na nich něco měnit. Provádějí zahraniční politiku sovětského Ruska, které ovšem se na naše problémy dívá pohrdavě, a my chceme prováděti zahraniční politiku československou, proto dohoda není možná, poněvadž každému z nás záleží na něčem jiném. Jediná možnost, že by se prokázali schopnými změny, by byla tenkrát, kdyby Rusko náhle uznalo, že není bezpečno před hitlerovským Německem. Pak by sem byly doporučeně poslány jiné these, a odehrálo by se před námi zajímavé divadélko přeměny. Ale zatím na to není naděje, protože sovětské Rusko má prospěch z toho, že Evropa se ukazuje odhodlanou bránit se Hitlerovi. Německý fašismus sice otevřeně vyhláší svůj program kolonisace jižního Ruska, ale sověty vědí, že Evropa Němce přes Polsko na sověty nepustí. Žijí tedy v klidu a bezpečně za hradbou, kterou naši komunisté pomlouvají. Zatím je tedy marno se domnívat, že by komunisté mohli být diskusí přesvědčeni. Proč tedy polemiky? Snad proto, že je dobře na tomto nejtvrdějším odporu si ujasňovat vlastní stanovisko. A je nám velmi potřeba si je ujasnit. Pro osud celé politické levice je nyní rozhodující, jaký zaujme poměr k národní obraně. Vše závisí na tom, orientuje-li se v této věci správně. Kdyby to nedovedla, bude smetena, a na místo dnešního koaličního systému přijde takový nebo onaký systém fašistický, o kterém většina by měla za to, že dovede lépe zajistit národní obranu. Zahraniční nebezpečí vzbouřilo národní instinkty, a buďto k tomu levice najde správný poměr — nebo půjde.

Existence hitlerismu nás vrhla daleko nazpět; nemůžeme normálně pracovat pro své cíle, jako jsme mohli v letech minulých; každá otázka, která se vyskytne, je nepříjemně komplikována povinným ohledem na toto zahraniční nebezpečí. Trápí nás to, protože budeme musít začínat zase od abecedy, ale nemůžeme to zatím změnit. V komunistické literatuře nejsou obsaženy zmínky o takových pocitech, jako je strach národa o jeho bytí, ale přesto tyto pocity mohutně existují, a každý politický směr, i levý, musí se s nimi vyrovnat, nechce-li si kopat hrob.

Jak zní ona jediná, vše zahrnující fráze komunistů? Takto: není žádného rozdílu mezi válkou obranou a útočnou; dokud je na světě kapitalismus, je každá válka útočná; hitlerovské Německo a demokratické Československo jsou stejní imperialističtí

lupiči; jako Německo, také Československo připravují se uchvátit kořist; kapitalistický svět nemůže být jiný; Československo se třese v lupičské psychose. Takové jsou tedy these.

Kdyby to byla pravda, bylo by zajisté možno to určitěji doložit než poukazem na teoretickou komunistickou literaturu, v níž prý je to vyspekulováno a dokázáno. Každá útočná válka má nepochybně nějaký cíl; bez důvodů útočí jenom blázni. Řeknou nám komunisté laskavě, jaký cíl proti Německu máme? Který kus území jim chceme urvat? Na jaký objekt se vztahuje naše speciální „lupičská psychosa“? Máme-li chuť dobývat, bude to možno dokázat, jako je snadno možno z řečí dnešních vládců Německa dokázat jejich útočné úmysly. Ale nenajdete u nás člověka, který by považoval za nezbytno pro naše štěstí odejmout něco Německu. Je podivno, jak je snadno možno o tom lhát, je-li po ruce několik thesů o nezbytných důsledcích kapitalismu. Avšak každý, kdo místo thesů má oči k vidění a uši k slyšení, musí pozorovat, že u nás není útočného programu proti Německu. Prostě proto, že nemáme co získat.

Páni redaktoři „Rudého práva“ nesplnili mou prosbu, aby si přečetli Hitlerův „Mein Kampf“, a proto se dále potácejí v temnotě. Nenavrholval jsem jim tu četbu zbytečně. Z té knihy by se mohli poučit, jak vypadá skutečný útočný program. Když nechtějí sami číst, je třeba jim to aspoň citovat.

„V této době“, píše Hitler, „jsou jen ony rasy postiženy nouzí, které nemají dosti síly a moci, aby si zajistily na tomto světě půdu pro sebe potřebnou . . . Tato půda není od přírody určena pro nějaký národ nebo rasu, nýbrž je to země a půda pro národ, který má sílu, aby si ji vzal . . . Bohužel často nejlepší národové . . . rozhodují se v pacifistickém zaslepení zřeknouti se dobytí nové půdy, ale méněcenné národy dovedou si na tomto světě zajistit nesmírné plochy půdy . . . Na konci z vítězství jen pud sebezáchovy. Pod ním taje tak zvaná humanita, výraz jakési směsi hlouposti a zbabělosti, jako snůh v březnovém slunci . . . Nemůže býti dosti zdůrazněno, že každá vnitřní německá kolonisace v první řadě slouží jen odstranění sociálních zlořádů, ale nikdy nemůže stačit, aby zabezpečila budoucnost národa bez nové půdy . . .“

Ve velikosti prostoru, který národ obývá, je již podstatný činitel jeho vnější bezpečnosti. Již ve velikosti státu o sobě je důvod k snadnějšímu udržení svobody a neodvislosti národa, kdežto naopak malost takového útvaru přímo vyzývá k tomu, aby si jej někdo vzal . . . V takovém případě nesmí se národ politickými hranicemi dát odvrátit od hranic věčného práva. Jestliže tato země má opravdu pro všechny místo k životu, pak nechť se nám dá půda, již je nám třeba k životu. To se ovšem nestane rádo. Ale pak působí právo sebezáchovy, a co se odřekne dobrotě, musí si vzít pěst . . . Příroda nezná žádné politické hranice. Posadí živé bytosti na tuto zeměkouli a přihlíží k volné hře sil. Nejsilnější odvahou a pílí obdrží pak jako její nejmilejší dítě panské právo . . . Ovšem taková politika získávání půdy nemůže býti splněna snad v Kamerunu, nýbrž dnes už téměř výhradně jen v Evropě . . . Jestliže národně-sociální hnutí si opravdu chce zachovat před dějinami posvěcení velkého poslání pro náš národ, musí . . . bez ohledu na „tradice“ a předsudky, sebrati náš lid a jeho sílu k pochodů na oně cestě, která tento národ vyvede z dnešní stísněnosti životního prostoru k nové půdě a k nové zemi.“

Tady to máte, páni komunisté, a tady to máme bohužel i my. Prosím, toto je program, a my se musíme rozhodnout, co dělat. Tento Hitlerův program zní z řeči všech dnešních německých vůdců, a vy v jakési studené a nelidské dialektice docházíte k studenému a nelidskému závěru, že Hitlerovo Německo a Masarykovo Československo jsou stejně imperialistické.

Kam může dojít ten, kdo tak vědomě klame sebe i jiné? Nosíte vyspekulované these jako pouta; brání vašemu duchu ve volném pohybu. Už dávno se nepřihodilo, aby měl někdo tak zřejmě nepravdu jako vy. Jste celí ztrnulí čekáním na konec kapitalistického systému: ve všem ostatním jste nepotřební v činu i v radě.

Není prý rozdíl mezi válkou obrannou a útočnou. To znamená, že roku 1914 nebylo rozdíl mezi Belgií a Německem, to znamená, že v budoucí válce by nebylo rozdíl mezi Německem a Holandskem nebo Švýcarskem, kdyby německý generální štáb, vzhledem k pokračující dokonalosti belgických opevnění na německé hranici, zvolil jít do Francie raději s menším rizikem a zdržením přes tyto země. V německých vojenských časopisech se již objevily takové náměty. Ke všemu neštěstí, jež by tyto státy stihlo, připojila by se ještě ta pohroma, že by komunisté filosofovali: Holandska a Švýcarska zmocnila se lupičská psychosa. „Rudé právo“ vítězně vzpomíná, že roku 1914 také Rakousko a Německo podvodně tvrdily, že byly napadeny. To je pravda. Ale jestliže někdo jednou podvodně zneužije pojmu obranné války, jsme povinni, abychom jeho hříchy smířili, učinit násilí skutečností a pojem obrany vyškrtnout ze slovníku? Jestliže jednou někdo o něčem lhal, nemůže už nikdo mít pravdu v té věci?

„Rudé právo“ odpovídá, že mu záleží na tom, aby český národ nezahynul, ale že mu záleží také na tom, aby nezahynul národ německý. Dojemná to starost o Goliáše vedle Davida!

F. Peroutka.

poznámky

zabaveno

zabaveno

Staronová kombinace

Stavovské zřízení je všude, kde je zavedeno, kombinováno s diktaturou. Diktátoři si při tom počínají takto: nejprve upevní svou moc a potom zřídí stavovské sbory s poradním hlasem

nebo s omezenou pravomocí. Propaganda jejich režimu pak vychvaluje tyto sbory, ale diskretně mlčí o diktatuře. Pro toto úzké spojení není možno dobře posoudit, zdali a jak se korporace osvědčují. Samy o sobě nejsou nijak nedemokratické, přesněji řečeno: nebyly by nedemokratické, kdyby nebyly spojovány s diktaturou. Staré demokratické země mají leccos, co připomíná korporace, tak na př. Anglie svá Joint Standing Committees, smíšené sbory ze zástupců zaměstnavatelských organizací a Trade Uní, uplatňující se při mzdových sporech, nebo jiné země své paritní komise a pod. Výhody těchto zřízení jsou dávno uznány, ale nepředstírá se, že jimi byla rozřešena celá složitá otázka poměru práce a kapitálu. To činí jen fašistická propaganda se svými korporacemi. Kdo však ví, že i v korporacích, jako ve všech ostatních institucích, má rozhodující slovo diktátor, postřehne snadno, že ten vychalovaný „sociální mír“ byl víc nadiktován než v korporacích a korporacemi sjednán. Kdyby se měla cena korporacního zřízení opravdu poznat, musela by zmizet diktatura. Není pochybnosti, že by v tomto případě vznikl jakýsi stavovský parlament se všemi vlastnostmi starých sněmoven politických.

Staronovou kombinaci diktatury se stavovským zřízením zavádí právě Dollfuss v Rakousku. Také jeho stavovská komora má jen hlas poradní; to znamená, že skutečným rozhodčím mezi prací a kapitálem bude vláda. Přes to můžeme očekávat, že také z Rakouska se bude brzy ozývat hlasitá chvála stavovského zřízení. To bude diktatura chválit sama sebe oklikou přes korporativism, aby to nevypadalo tak neslušně.

Zd. Smetáček.

Touha po pořádku

Kdekoliv se dáte s lidmi do řeči, slyšíte na všech stranách jen láteření. Na venkově jako ve městě. Hubuje se na vládu, administrativu, poměry, na soudy, na všechno. A hubují nejen sejdristé, fašisté a komunisté, hubuje kdeko. Lidé, kteří nemají o těchto politických směrech ani ponětí a nevolají ani po autoritativní demokracii, ani po kabinetě osobností, protože je jim to celkem naprosto lhostejno, kdo jim vládne. Chtějí jenom, aby se jim vládlo opravdově, dobře a pevně. Psaní novin o rekonstrukci vlády a všelijakých osobních změnách, pro něž se utrácí drahý pracovní čas, pokládají za kratochvíli ministrů a stran, deklamace o demokracii a jejích úkolech už ani neposlouchají. Rozuměli by demokracii, a rádi by o ní slyšeli, kdyby se jim mohla ukázat skutečnými činy. Zatím však lid jenom slyší, ale nic nevidí.

Slyší na příklad už rok o snižování cen, slyšel o protikartellovém zákoně a o tom, že do něho bylo dáno ustanovení, podle něhož může vláda snížit ceny i v drobném prodeji. Ale neviděl ještě ani jeden případ, v němž by se tohoto zákona bylo užito. Viděl za to však, že ceny životních potřeb přes všechny sliby stoupají, že zemědělec nic nedostává za obilí, ale mouka a chléb je stejně drahý, vidí, že byl zdražen opět benzín a lín. Nebylo zlevněno ani uhlí, ačkoliv je zlma přede dveřmi, nebyl zlevněn cukr, třebaš cukrovka je laciná a do ciziny se skoro žádný cukr od nás už nevyváží, takže v domácím konsumu nemusíme dopláčet na levné ceny cukru exportního. V cenové politice se prostě neudělalo do dneška nic a všechny další sliby o tom budou muset být považovány za vědomé klamání veřejnosti.

To všechno lidé vidí a nelze se jim divit, když neplanou nadšením pro vládu a když podléhají radikálním heslům. Zrovna tak vidí, že nelze z úřadů dostat jedině rozhodnutí pro těžkopádnost administrativy, že investice z půjčky práce se neprovedly ani v desetině slibovaného rozsahu, protože o těch dalších desetinách se mezi sebou ještě hádají úřady, že o reorganizaci železnic se mluví již dobře dva roky, ale ještě se nic nestalo, že páni ministři už čtyři měsíce odkládají rozhodnutí o spouštění administrativních věcí, na nichž závisí stovky lidských existencí a štěstí ačkoliv by to mohli všechno vyřídit za hodinu v jedné schůzi ministerské rady, ale neměli na to čas pro debaty o autoritativní demokracii — na to na všechno se mezi lidmi ukazuje a mluví, ale ti, kdo jsou odpovědní za vývoj věcí ve státě, o tom nic nevidí. Ani členové vlády, ani poslanci. Není tu styku s lidmi, není tu základních pozností k vzájemnému porozumění, protože páni od politiky myslí jen v abstraktních pojmech a nemají pro ně čas na věci tohoto světa a lid už dávno přestal věřit, že by mohl být se svými starostmi i se svým zdravým názorem na vývoj věcí slyšen.

Zahajuje se teď konečně boj proti tak zvaným rozvrtným živlům. Pravda, demokracie má právo se bránit a musí se

bránit. Stačí, když užije svých zákonů a může dostat množství nebezpečných lidí do vězení, může zastavit stovky novin, rozpustit několik zřejmě protistátních politických stran. Ale bude nám pak v Československu bezpečněji a spokojeněji? Budeme mít pocit větší jistoty ve starostech o demokracii, republiku a stát? Vždy desetitisíce a snad statisíce nespokojených nám přes to zůstane po venkově i ve městech lidí sporádaných, spravedlivých a nenačichlých fašistickými, hakenkrajclerskými ani komunistickými proudy. Nespokojenost lidí státoctvorných a republiky oddaných je nebezpečnější než nejradikálnější hesla rozvratníků. Nespokojenost plynoucí z touhy po pořádku nedá se také odstranit pomocí žádných mimořádných zákonů. Rozprášíme-li rozvratníky, ale necháme-li ve státě bujet tuto nespokojenost, budeme na tom stejně zle. Bude to stále horší pečí mezi námi, neboť nespokojenost a ztráta důvěry jsou nebezpečnější nepřátelé státu než všichni hakenkrajcleři, fašisté a komunisté dohromady. Kdykoliv promluví veřejně některý z členů vlády nebo poslanec z vládní strany, ujišťuje nás, že doba je vážná. Plané teoretisování ve vládě, máme-li se přiklonit k demokracii autoritativní nebo ne, ani táborové řečnění koaličních poslanců po schůzích nepřesvědčuje nás však o tom, že je tu skutečné vědomí té vážnosti. A především chybí vážná práce a činy. Činy a pořádek, ve stranách, ve vládě a tím i ve státě, činy, jež jsou jediným prostředkem proti této nespokojenosti, na niž není žádný paragraf.

— len

Nezůstane vám stát rozum?

Domníváme se, že po přečtení těchto řádek ano. Nuže čtěte pozorně: V roce 1924 měla být jmenována komise pro z hospodárnění správy, ale stalo se to až roku 1932 a teprve v roce 1933 byla ustavena. Od jarní ustavující schůze jsme však neslyšeli o tom, že by se vůbec scházela, a už dokonce ne, že by byla něco vykonala.

Deset let byl náš parlament bez kontrolní a úsporné komise, protože dr. Kramářovi „se řeklo“, aby ji nesvolával. Roku 1933 byla konečně ustavena zároveň s komisí pro z hospodárnění veřejné správy. Aby tyto dva kontrolní orgány nelovily ve stejném revíru, udělal předseda vlády docela rozumný čin a svedl předsednictva obou komisí dohromady, aby se dohodla, co kdo bude dělat. Kontrolní a úsporná komise pracovala pilně a vymyslela množství cest, jak by se dalo ušetřit z rozpočtu letošního a jak by se dal snížit rozpočet na příští rok. Pracovala na tom celé dva měsíce, a ještě před politickými prázdninami odevzdala své návrhy vládě. Vláda se však klidně rozjela na dovolenou a dodnes o těchto návrzích nerozhodla. Kontrolní a úsporná komise ve svých návrzích na snížení rozpočtu značně také zasáhla do státní správy, její organizace a do jejího zjednodušení. Kdo že je nejlépe povolán tyto návrhy propracovat a posoudit, ptá se zdravý rozum? Nikdo jiný, než komise pro z hospodárnění správy. Ovšem. Ale tato komise se neschází a nepracuje, protože i páni z parlamentu kontrolní a úsporné komise i páni z vlády zapoměli, že je na světě a prostě jí tyto reorganizační návrhy neodevzdali. Proto se dodnes nic nestalo a v dohledné době také nic nestane.

Je to už tři měsíce, co bylo zrušeno ministerstvo pro zásobování lidu. Mohlo být zrušeno ještě dřív, kdyby se nebyla různá ministerstva hádala o to, komu má připadnout která část pravomocí tohoto úřadu a kdyby se nebyli tak dlouho přeli páni ministři, kam který úředník ze zásobování má být přidělen. Je to však už tři měsíce, co úředníci bývalého ministerstva zásobování sedí ve svých kancelářích a protože jejich úřad byl zrušen, nemají vůbec co dělat. Do nových úřadů nebyli ještě převzati, nová práce nebyla jim přidělena. O to se už ani ministerstva ani ministři, jimž však tolik záleželo na kousku té kompetence, nestarali a nestarají. Stalo se dokonce, že jedno ministerstvo má dostat ze zásobování kromě několika sil konceptních písařku na stroji. Poněvadž nedávno písařku potřebovali, zatelefonovali si prostě pro tu, která k nim má přijít ze zásobování. Ale běda! Museli ji ihned vrátit zpátky do zrušeného úřadu, aby si tam dál ve zdraví dělala manikuru, a museli si najmout písařku novou a od té chvíle, co bude úřednictvo ze zásobování do nových úřadů přestěhováno, přebytečnou. A to všechno jen proto, že ministerská rada neměla ještě dvě minuty času udělat usnesení, aby úřednictvo z ministerstva zásobování do nových resortů převedené na papíře, bylo převedeno skutečně. V Československu se tomu říká docela vážně vládnout, administrovat a šetřit.

— na

Je lépe?

Jsou primitivní lidé, kteří otázku hospodářské krise si řeší v deset nebo jedenáct hodin večer na Václavském náměstí, kdy lidé se hrnou z biografů, kdy kavárny jsou přeplněny, kdy náměstí se topí v moři světla, kdy chodí kolem lidí, na jejich tvářích není napsáno, že jest hospodářská krise. Divají se kolem a pak si položí otázku: jest vůbec nějaká krise? Je vůbec nějaká bída? A jdou klidně spat, neboť z Václavského náměstí si přinesli dojem, že žádná krise není, že není žádná bída, neboť lidé chodí do biografu a sedí klidně v kavárnách. Bylo by zbytečno rušit tyto politické a hospodářské primitivy z jejich spokojenosti. Bylo by zbytečné jim vykládati, že Václavské náměstí k půlnoci není právě typickým obrazem života národa, jeho způsobu života, jeho blahobytu i bídy. Bylo by zbytečno jim dokazovati, že i na tomto Václavském náměstí k půlnoci bychom v krátké době se setkali s celou dlouhou řadou lidí, které poznamenala bída sociální i bída mravní, která vyrostla jako sestra bídy sociální a hospodářské, bída dělníků z továren i lidí s bílým límečkem.

Ten, kdo ví, že procházka Václavským náměstím k půlnoci není právě nejlepším pramenem poznání života průměru národa, jeho dělníka, úředníka, sedláka, domkáře, kdo ví, že pozorování na předměstí a na vesnici dá obraz lepší a správnější, položí si na konec otázku: ubývá bídy? Přibývá jí? Otázka sama by stačila na celou knihu a autor na mnoha jejích stránkách by zakolísal. Objektivně by uznával mohutnost stavby sociálního zákonodárství, sociálních institucí; viděl by dělníka ze smíchovských kartounek, který pracoval 12—14 hodin denně a srovnával by dnešní úpravu pracovní doby. Viděl by dělníka bezmocného, bez ochrany při práci, po práci, a srovnával by s tím dnešní dělnické hnutí, které vytvořilo tolik a silných institucí, které vymohlo řešení tolika požadavků, které byly dříve jen zbožným přáním dělnických generací. A zase by se přihlásila periferie se svojí bídou, kterou sotva kdo si dovede představit.

Spokojenost pracovního jest závislá v prvé řadě na jeho hmotném postavení, na výši mzdy, na tom, jak jest chráněn při své práci. Ale nezáleželo tu jen na absolutní výši mzdy. Velkou roli tu hraje vědomí sociální spravedlnosti, resp. nespravedlnosti. Sociální a třídní protivy nevyplývají jen z rozdílnosti majetkové, z rozdílnosti příjmů, ale z vědomí nespravedlnosti stavu, který tyto protivy vytváří a umožňuje. Dělník jest roztrpčen nejen tím, že jeho mzda jest malá, že nestačí k slušné existenci (při čemž v slušné existenci musíme vidět i možnost určitého kulturního života). Nejde totiž jen o to, aby lidský stroj měl tolik kalorií, kolik jich potřebuje, aby vydržel, ale aby tu byla i možnost kulturního života. Dělník jest roztrpčen tím, že ví, že jeho mzda jest nespravedlivá. Tento pocit v něm probudilo dělnické hnutí, právem a podle skutečnosti. I když možno uvést doklady o tom, že objektivní bída klesla, stouplo subjektivní vědomí bídy, vědomí nespravedlivé mzdy, vědomí, že mzda dělníková i jiná jest nespravedlivým, nespravedlivě menším podílem na výsledku práce, že jest výsledkem nespravedlivé organizace sociální a hospodářské. To jest skutečnost, s kterou musí počítati i praktická politika, která musí usilovati nejen o dobrou mzdu — to jest to staré, „hoden jest dělník mzdy své“, ale i o vědomí sociální spravedlnosti. Jde nejen o vyšší mzdy, ale také o to, aby v širších vrstvách bylo vědomí sociální spravedlnosti. Jest přirozeno, že dělníci nepřijali s nadšením snížení podpory v nezaměstnanosti. Lze však očekávati, že by toto opatření přijali daleko lépe, kdyby viděli, že stejné oběti se žádají i na druhé straně. Vidíme, jak vážne na př. požadavek, aby akciové společnosti, průmysl svým dílem přispěly na nezaměstnané. Nejde o nic nového. V cizině takový příspěvek průmyslu už existuje. Uvádělo se, že by tento příspěvek vynesl 100 mil. Kč. Pak se počítalo s výnosem ještě menším. Pak jsme četli, že k této dávce asi vůbec nedojde. Porovnáme-li oběť, která tu byla dána od průmyslu, s obětí, kterou musilo kráisi přinést dělnictvo, s obětí, kterou musili přinést zaměstnanci soukromí i veřejní, pak uznáme, že neslo se strany průmyslu o oběť, která by mohla býti porovnána s obětí lidí chudších, sociálně daleko slabších. Porovnáme-li, jak zasáhla krise mezi malé lidi, a srovnáme-li s tím, jak dosud se málo skutečného udělalo proti kartelům, proti nimž se napsalo tolik silných slov, je tu další případ, který bychom mohli doplniti řadou dalších, který ukazuje, že malým lidem vedle mzdy stále menší se dává stále podnět k silnějšímu vědomí sociální nespravedlnosti. Prakticky: jsou-li žádány oběti od sociálně slabých, jest nutno dáti těmto slabým také vědomí sociální spravedlnosti, vědomí, že žádají-li se velké oběti od malých, nutno žádati i malé oběti od velkých. V. Gutwirth.

Kolik ran zasadí ještě lihovarníci automobilismu?

Lihovarníci prosadili vlivem agrární strany 20% přísadu lihu do benzínu, třebaže bylo mnoho námitek technického rázu, a zejména otázka ceny vyvolala prudký odpor všech automobilistů. I když se do jisté míry uznávala opodstatněnost výroby lihu z důvodů soběstačnosti pro případ válečného konfliktu a s hlediska národohospodářského v době vysokých celních překrad, nemohli automobilisté souhlasiti, aby malá stavovská skupina vydělávala na nich nehorázné sumy. Je jisté záhodno věnovati co největší pozornost národnímu karburantu, tak jako vůbec novým pohonným látkám, avšak rozhodně musí býti odmítnuto věčné zdražování pohonné látky.

Lihovarníkům nestačilo ani zvýšení ceny od 1. září t. r. o 10 hal. na litru, což byl efekt asi Kč 30,000.000.—, neboť již pracují na tom, aby se zvýšila přísada lihu z 20% na 25%. To by znamenalo další zvýšení ceny směsi a větší technické potíže. Jak známo, směsí se motor při vyšších obrátkách velmi zahřívá, čímž povstává větší korose ventilů. Těž válce se dříve zkarbonisují a veškeré motorové ústrojí rychleji opotřebí. Tentokrát má býti vyrobeno asi 120,000 hl lihu ze žita místo z bramborů. Žitný luh je i při dnešních nízkých cenách žita značně dražší ve výrobě, kterážto okolnost se přirozeně projeví v ceně směsi. Spotřeba směsi je při 20% lihu větší as o 10—12% než benzínu a u 25% by byla aspoň o 15% vyšší než spotřeba čistého benzínu. Směs by se proto přímo zdražila aspoň o 15 hal. na litru, ne-li více a větší spotřebou o dalších cca 8 hal. Při spotřebě asi 2,700.000 hl byl by tedy automobilismus zatížen přímo as Kč 45,000.000.— a větší spotřebou o víc než 20,000.000.— Kč.

Jsou to závažné číslice, které musí automobilisté přinášet na oltář politického diktátu. Je však zcela jisto, že stále zvyšování ceny směsi přivodí další citelný pokles automobilů a přinutí ostatní majitele vozů k větší šetrnosti. Nelze pochybovati, že lihovarníci zvítězí, tak jako prosadili doposud vždy své požadavky. Agrární strana vymůže malé skupině lihovarníků vše, i když třeba za cenu koncesí některým stranám. Starý nevyrovnaný poměr mezi průmyslem a zemědělstvím v tomto státě se stále krutě mstí průmyslu a jeho zaměstnancům. Malí zemědělci přirozeně z vítězství velkoagrárníků nic nemají.

Jak ale k tomu přijdou automobilisté, továrny se svými zaměstnanci a všechny s tím souvisící obory a jak se budeme zodpovídati v budoucnosti za hříchy, jež politický diktát spáchal na nadějném, avšak dnes bezmocném odvětví? Dnešní vládní režim nápravu rozhodně nepřinese a nemohou proto ani automobilisté, ani továrny počítati se zlepšením poměrů v blízké budoucnosti. Lm.

Můžeme zabrániti znešvaření „Prodané nevěsty“?

Již jednou jsme se dožili velikého zklamání při pokusu o zfilmování „Prodané nevěsty“ Němcem Ophuelsem. Tenkrát jsme byli bezmocni. Naše smlouva s Německem nám nedávala žádného práva zameziti znehodnocování. Jde-li o znešvaření, které má být páčáno na půdě domácí, je snad věc jiná. Je u nás několik uměleckých spolků, které mohou se pokusit o zákaz nebo zrušení něčeho, co by jejich umění nedělalo velikou slávu. V našem případě by se zdála snad nejpovolnější „Umělecká beseda“. Jest to vlastně jediný činitel, který může podle „Autorského práva“ činně zakročiti. Uvádím několik výňatků z Loewenbachova „Autorského práva“:

§ 28. (1.) „Původské právo k dílům literárním a uměleckým (hudebním a výtvarným) zaniká zpravidla padesát let po smrti původcově.“

Tento paragraf jest však ještě rozšířen v paragrafu 16, který zní:

§ 16. (3.) „Díla, která mají všeobecný význam pro umění, vzdělání nebo povznesení obyvatelstva, n e s m ě j í býti po původcově smrti tak změněna nebo zpracována, že by to bylo zřejmo na jejich vážnosti nebo hodnotě. Korporacím veřejným soukromým, do jejichž činnosti podle předpisů nebo stanov náleží péče o zájmy literární, hudební neb umělecké, přísluší po smrti původce takových děl, není-li tu právního nástupce původcově, neb opomíjí-li zakročiti, právo časově n o m e z e n ě, domáhati se proti každému pořadem soukromého práva soudního výroku, aby bylo zamezeno nebo zakázáno takové zneužití díla. Další žaloby proti téže osobě pro totéž zneužití nejsou přípustny, jakmile byla věc u příslušného soudu zahájena nebo pravoplatně rozhodnuta.“

U nás vznikl tento článek z podnětu, který se nemile dotkl našich hudebních kruhů; již roku 1922 měla býti zfilmována „Prodaná nevěsta“. Tenkrát se ozval odpor s několika stran

současne s otázkou, zdali by nebylo možno dosáhnouti zákonnej ochrany proti takovému znehodnocovaniu národného pokladu. Jak je vidieť, historie se opakuje. Touha po dobrém obchodu nedala našim filmárom dlhého pokoje.

Návrh dra Löwenbacha prodal niekoľko zmien. Dúvodová zpráva poslanckej snemovny r. 1926 praví:

„Ustanovení to přichází z všeobecně pocíťované potřeby, aby díla, která mají všeobecný význam pro umění, vzdělání nebo povznesení obyvatelstva, nebyla po původcově smrti zpracováním, provozováním nebo jinou změnou profanována.“ Právo k zakročení pořadem soukromého práva poskytnuto bylo podpůrně, není-li tu právního zástupce autorova nebo opomíjí-li zakročiti, veřejným i soukromým korporacím, do jejichž činnosti podle předpisů nebo stanov náleží péče o zájmy literární, hudební nebo umělecké. Poskytnutím takového práva po vzoru actio publica bylo ovšem třeba položití mez proti soudnímu zakročování s několika stran. To se stalo formulováním dodatku, že další žaloby pro totéž zneužití nejsou přípustny, jakmile byla věc u příslušného soudu zahájena nebo právoplatně rozhodnuta. —

Dúvodová zpráva senátu z r. 1926 dodává:

„Zákon chce chrániti dílo před znehodnocením, takže by utrpělo na vážnosti nebo hodnotě. Nesmí býti takto změněno nebo zpracováno. Špatný přednes na př. hudebního díla by o sobě nestačil. Bylo by však znehodnocením, kdyby na př. drama změněno bylo ve frašku, kdyby Shakespearovo dílo bylo hráno v moderní úpravě, byla-li by „Prodaná nevěsta“ neb „Babička“ zfilmovány tak, že by se staly paskvilom. Improvisace díla hudebního nebude znehodnocením, stala by se jím však, kdyby na př. vážné hudební dílo bylo hráno jak se říká „jarmarečné“. —

Tedy i zprávy senátu a poslanckej snemovny, které byly vydány jako vysvětlivky k novému zákonu, se staví záporně proti jakémukoliv znešvařování „Prodané nevěsty“.

Bylo dlhou diskutováno, zda pečování o zachování důstojnosti starých uměleckých děl má se svěřiti soukromníkovi nebo zdali by stát resp. ministerstvo školství a národní osvěty mohlo samo obstarati roli žalobce. Poslanccka snemovna se rozhodla pro střední cestu. Znehodnocená práva má možnost hájiti také umělecký spolek s určitými stanovami. Tím dala vlastně právo soukromníkovi i státu (ministerstvu školství).

Česká veřejnost neměla možnost zabrániti natáčení, ale, poněvadž je, jak jsme ukázali, možnost obrany před dílem hotovým, apelujeme na veřejnost, aby film „Prodaná nevěsta“ nepokládala za skončenou záležitost. *Jiří Langer.*

Jací jsou mladí ľudáci

Slovenští žurnalisté na návštěvě v Polsku viděli moc věcí. Ale co viděl a zkusil šéfredaktor „Slováka“, to až zaráží. Jen si představte: zjistil, že existují v Polsku polsko-československá tovaryšstva pro pěstění styků mezi našim a polským národem. Polsko-československé tovaryšstvo! To uráží nacionální slovenský cit p. Sidora. Rozepsal se o tom v „Slováku“. A také fakticky prý tato tovaryšstva nejsou polsko-československá. O Slovensku se v nich vůbec nemluví, jen o Česích. Jen si pomyslete, i Eliška Krásnohorská se už dostala na program večera jednoho z těch tovaryštev, ale o tom na příklad, že mezi Slováky a Poláky nikdy nebylo ani stínu nepřátelství a žádné války, o tom se zde ještě nepřednášelo. A za nepatrnou činnost lidí v polsko-československých tovaryštvěch dávají se hned odznaky „Bílého Iva“. To přesahuje meze trpělivosti Sidorova nacionálního slovenského citění. Zde se musí něco stát. A co? Myslíte snad, že Sidor na př. získá přednášku pro polsko-československé tovaryšstvo, řekněme o svém redakčním kolegovi Mílovi Urbanovi? Tak byste si to představoval vy. Pan Sidor je však slovenský nacionalista patentovaného ražení, proto dostal chuť vytvořit tovaryšstva polsko-slovenská. A podívá se prý na to, zda se i zde budou udělovat odznaky. Ducha činnosti těchto nových tovaryštev už naznačil asi jeho nedávný úvodník v „Slováku“, kde Polákům vyslovil své sympatie i za to, že jejich osud, co se týče poměru Rusů k nim, je podobný tomu, jaký Slováci mají v spojení s Čechy. Vyjádřil to větou, že není nic hroznějšího, než když Slovan potlačuje Slovana. Pan Sidor nezapomněl se rozčilit nad tím, že kdysi v Polsku slyšel pojmenovat našeho konsula českým konsulem. To je něco děsného! „V takomto prípade československé označenie pripúšťame“ — píše p. Sidor. V tom je těžko se vyznat. My nepochybujeme, že kdyby ta tovaryšstva měla označení jen česká, zase by se ho to bylo dotklo; ba, byl by se rozhořčil ještě víc. Něco z toho Polska pro posílení své ideologie si přivést musil. Kdo hledá, ten najde. Takoví už jsou oni. Všimli jsme si toho pří-

padu proto, že jsme zde psali charakteristiku i mladých autonomistů, mezi nimiž jsme Sidora také uvedli. Snad poslouží k hlubšímu poznání tento obrázek víc, než sáhodlouhá úvaha. *J. Š.*

Lamač, Ondráková a jiné drobné starosti českého filmu

Popularita, kterou získali Lamač a Ondráková během několika posledních let v Německu, nijak neutrpěla v Hitlerově „Třetí říši“. Nutno skutečně obdivovati jejich obchodní a politickou prozíravost, která je vedla k tomu, aby již na začátku tohoto roku, tedy ještě v době, kdy živořila nouzovými nařízeními sešněrovaná výmarská republika, změnili kurs své produkce a pod heslem „do zbraně“ věnovali se plně výstavbě nové filmové kultury, výsledkem čehož byla „Dcera pluku“ (alias „Anny v uniformě“). Premiéra tohoto filmu mohla se konati právě v nejhodnější chvíli — v prvních dnech německé vlády, a usměrněný již německý tisk měl tak příležitost nadšenými slovy pěti chválu o filmu, který přesto, že byl dělán cizinci, ukazoval jasně žádané a jedině správné (t. j. dovolené) cesty nové německé „kultury“. „Berliner Film-Kurier“, oficiální orgán německé filmové produkce, který během 24 hodin se plně ztotožnil s novým duchem nacionálně probuzeného Německa, plným právem pěl chválu na „Dceru pluku“. Vždyť ani jeho slova chvály a obdivu pro oba české umělce nemohla býti pokrytecká, a jestliže víval uměleckou spolupráci takovýchto cizinců v německém filmu, pak to jistě činil v plné shodě s novými politickými vládci v zemi, jimž se stala produkční společnost tohoto filmu — Ondra-Lamač-Filmges. m. b. H. — důležitou složkou pro novou výstavbu německého filmu a důležitým opěrným bodem pro agitaci v cizině, protože v daném případě jim bylo lehece dokázati, že práci cizinců v německém filmu není ani v „Třetí říši“ bráněno (ovšem jen v případě takového Lamače neb Ondrákové). Této firmě se již v další její činnosti nekladly žádné překážky, a po čase byl smířlivě vyřešen dokonce i těžký případ s Lamačovým operátorem Ottou Hellerem, jehož obě pražské babičky neodpovídaly rigorózním požadavkům arijské kultury. Neboť ještě před svatbou Ondrákové se slavným Schmelingem byl spor vyřešen vyšším zásahem v intencích společnosti, a Heller již zase vesele točí v židofobském Německu.

Pro Lamače teď nastaly zlaté časy. Sotva v Německu natočil „Slečna Hoffmannovy povídky“, přijel do Prahy, aby ve veselém, snad už příliš veselém filmu „S vyloučením veřejnosti“ luštil a doluštil ve zvuku i obraze problém splachovacího klosetu. Jelikož mu zbyl před další prací v Německu ještě nějaký čas volný, dal se ochotně ještě do řešení složitějšího problému čsl. trampingu ve filmu „Sedmý den Bůh odpočívá“, ve kterém nejenom hraje, ale jež i režiruje, a kde ho patrně nenechaly spát nevšední Kmínkovy úspěchy v proslavené oďě na trampingu „Osadě mladých snů“. Ale Lamač je obratný člověk a proto se ještě rád ujal i režie dalšího českého velkofilmu o tragické lásce Jindry, hraběnky Ostrovinové, podle stejnojmenného románu J. Klicperry, na jehož někdejší popularnost se staří pamětníci možná ještě upamatují. Bohužel nezbyl mu zatím čas tento film dokončiti, jelikož musel narýchlo odcestovati do Hamburku k filmování exteriérů nového německého filmu Anny Ondrákové „Hotel Atlantik“, jehož interiéry budou ihned nato dokončeny v Geiselsgastegu v Bavorsku. Také pro tento film byl paní Ondrákové-Schmelingové ochotně povolen rasově závadný pražák Otta Heller. To je však odciněno tím, že v ostatních úlohách vidíme řadu vynikajících úderníků v čele s Hansem Adalbertem v. Schletowem a starým hitlerovským bojovníkem Matiasem Wiemanem.

Dne 1. října bude však Lamač již zase zpět v Praze, aby přivedl do hrobu nešťastně zamilovanou hraběnku Ostrovinovou, kterou v jejím neštěstí musel na několik týdnů opustiti. A pak chutě do vážné práce. Brzké Smetanovo jubileum zainteresovalo národně uvědomělou českou filmovou produkci a národně uvědomělého Karla Lamače. Zdá se, že filmová poprava Smetany je již nezbytná. Můžeme se jedině utěšovati tím, že snad jednou bude Lamačovi dovoleno opraviti i jednoho z mála v „Třetí říši“ uznávaných národních umělců Richarda Wagnera. Jak vidět, Lamačovi ani demokratické ani hakenkreuzlérské peníze nesmrdí. *bž. a wl.*

Zmatky ve školních učebnicích

Pod tímto titulem byla v „Lidových Novinách“ uveřejněna opravdu aktuální noticka o stálém měnění učebnic na středních školách, jež přináší jen materiální škody rodičům. Jako

otec, jehož děti studují a studovaly, musím jen vývody pisatelovy — až na nepatrné jednotlivosti — potvrdit — a přičiním jen několik doplňujících poznámek. Tvrdím, že v nejllepších letech „konjunkturní“ finanční neměny se školní knihy tak, jako se mění v letech stoupající krize, jako kdyby odpovědní činitelé nevěděli, že u nás se žactvo rekrutuje nejméně ze dvou třetin z vrstev nemajetných a nikoli z vrstev statky pozemskými pozeňnaných, jimž vydání 200 Kč za knihy je položkou samozřejmou. — Kdo je viněn, že i v tomto oboru se zapomíná na kritický a někdy zoufalý finanční stav nižších vrstev? Samozřejmě v první řadě stále dosavadní měnění osnov po případě i struktury škol pod různými mesiášskými hesly. — Ovšem toto se dá do jisté míry omluvit jako dědictví z dob, kdy hýřili jsme nadbytkem statků duševních i materiálních, kdy ve své krátkozraké pýše — uměle v nás stupňované — za každou cenu jsme se nutili zářít jako maják všem velkým národům a kdy nás nenapadlo, že hladová léta se ukáží tak brzo.

Na ústavech tedy, kde se mění typ, (na př. latina od 3. tř. místo od 5. tř.) změny v učebnicích jsou nutny, protože se musí „snadno a rychle“ probrati v 6 letech místo dřívějších 8 totéž. — Ale na ústavech jiných je takové měnění těžko omluvitelné vůbec a v nynější bídě zvlášť, leda důvody za vlasly přitaženými. Zde tedy jsou vinny kompetentní úřady, které nové a zbytečné knihy schvalují a neodmítají návrhy takové — vycházející po většině ze snahy výdělečné, ať už se strany nakladatelů či autorů. Takovým „blahovolným“ schvalováním se jen nutí nakladatelé druzí, aby nevydávali svých rozebraňných a dosud dobrých učebnic v novém nezměněném vydání, neboť neví „ani dne ani hodiny“, jestli se během prázdnin neobjeví zase nějaký autor — s jistými koneksemi ovšem — jako meteor pedagogický, jehož kniha liší se od posledního vydání nebo nejčastěji od knihy kolegy konkurenta jen tím sice, že má přeházené kapitoly nebo jen slohově — přepracované —, ale přes to „vylučuje užívání vydání předcházejících...“ Doklady toho se najdou snadno.

Což se vědecký podklad takové knihy ve dvou, třech letech tak změnil v příslušné disciplíně, že už neplatí? Když ne, stojí práce takového autora za to, aby na ni doplácely tisíce rodin, když sotva shánějí na chleba? Žáka nenaučí kniha, nýbrž učitel a schopnému a pravému učiteli vždy je učebnice v jistém smyslu něčím vedlejším a jeho metoda je rozhodující, nikoli metoda knihy nebo dokonce jen její „nové“ uspořádání látky...

Časté měnění učebnic a přímo vynalézání nových, ničím a nikým nebrzděné, v stoupajícím nedostatku je opravdu již hrůchtem. — Učitelé, kteří tento nezdravý zjev podporují, ať už z kolegiální k autorům-kolegům nebo z pohodlnosti, jsou také vinni. Tady je vědné pole činnosti spolupráce školy s rodinou, pod kterýmto heslem vytvořena byla t. zv. rodičovská sdružení. A tu jsem u nového vinníka! Rodičovská sdružení nedělají v této věci pranic, ač by měla a mohla; výjimka je mně známa jen jediná. Proč se nenajdou mezi rodiči energií rodičové, kteří by tuto otázku dali na program některé z prvních schůzí, dokud ještě je jakás takás čtenější účast? Jistě by všechna sdružení se vyslovila proti této knižní inflaci a svými protesty dovolala se sluchu ministerstva, které jejich zřízení nařídilo. Ojedinelý pokus je hlasem volajícího na poušti.

Ale ovšem, kdo pak by se odvážil takového rebelantského návrhu!! „Jak pak kdyby se pp. profesori na mého synka rozhněvali?“ Proto si otec uleví raději v denním tisku, avšak taková zastrčená noticka sotva se dostane k zraku a sluchu povolných činitelů, třebaš mluví za otců tisíce...

Promluvte tedy otevřeně při nejbližší schůzi, na kterou Vás teď budou zvat, i když tam bude autor takové učebnice, a buďte jisti, že s Vámi bude souhlasit i profesor, který má na studiích 2—3 děti! Jen se tedy nebojte: Rodina má spolupracovat se školou!! Jest třeba požádati učitele, kteří tak nečiní dosud, aby se své mnohopatrové budovy, kde se tak často zapomíná na všední život kolem, sestoupili dolů do nízkých a těsných příbytků, všimli si nynější životní úrovně většiny rodin a těmto poznatkům přizpůsobili své požadavky, co se týká pomůcek k jejich předmětu vyžadovaných. Uvidí, že je už nyní třeba i po této stránce mít jisté ohledy a šetřit na knihách pomocných, jež se někde v zájmu toho neb onoho předmětu v horlivosti vymáhají, nedoporučovat k „dobrovolnému“ odbírání různých speciálních časopisů a po případě je, jak se z různých důvodů namože děje, sami nekupovali. Bude se třeba uskrovnit v sešitech různého formátu i druhu, šetřit papíry pro kreslení i rýsování, nepožadovat drahých kruzítek cizího původu (na př. švýcarského),

když máme za poloviční cenu stejnou službu konající výrobky domácího původu...

Toto se mi zdá, že je ta pravá spolupráce školy s rodinou v praxi, která má větší cenu než akademické (většinou) a teoretické přednášky na schůzích rodičovských sdružení v různých variacích do omrzení opakované o nutné spolupráci rodiny se školou... Připravujme se na doby horší a nezavírejme oči před skutečností...

Rudi.

politika

Miloš Vaněk:

Malá dohoda a sověty

Počněme nejprve jednou podrobností, jež ukazuje, jak důkladně se za poslední rok změnila evropská situace. Není tomu ještě ani rok, co napsal Ferdinand Peroutka do „Přítomnosti“ článek (12. října 1932), jenž viděl hlavní nebezpečí evropské situace v sovětské industrialisaci a ve vzrůstu branných sil, jež přinesla sovětskému Svazu první pětiletka. Autor článku vyjádřil tehdy v závěru přesvědčení, že neaktuálnější úkolem evropské politiky jest „vyrovnaní s Německem“ (patrně tudíž v první řadě vyrovnání Francie s Německem, tehdy Papenovým), a sice za tím účelem, „aby po druhé pětiletce Rusko nemohlo útočit na Evropu“.

Kde jsou dnes všechny tyto starosti? Evropa — a Francie v ní — dnes považuje za svůj úkol vyrovnati se s — Ruskem, aby — Německu o nemohlo útočit na Evropu. Hitler obrátil na ruby evropskou konstelaci. Ještě včera měla Evropa strach z východního bloku německo-sovětského. Dnes však duchové, kteří nevěří v německou izolovanost a v lokalizovatelnost hitlerovského šílení, jsou nuceni filosofovati, nejde-li spíše o nějakou možnost kombinace sovětsko-anglické, o blok západní!

Patřím k těm, kdož chovají nepřekonatelnou nedůvěru, ba nepřízeň k onomu druhu kombinování a vymýšlení konstelací zahraničně politických, jež seskupuje a přeskupuje státy na evropské šachovnici jako figurky, aniž dbalo několika základních sil, jež tuto konstelaci určují. Idea, aby Německo obdrželo od Západu plnou moc „udělat pořádek“ na východě, se hodí leda jen za titul pro onen druh vojenského marše, jež nyní vyhrávají německé kutálky: „Hitlers Wunschtraum“. Evropa nemůže dát a nedá Hitlerovi plné moci zničit Polsko, aby mohl uskutečňovati Hitler-Rosenbergův sen o dobytí Ukrajiny. Kombinace o blokových konstelacích padají. Německo jest izolováno, jako nebylo od versailleského míru. Francie jedná se sověty. Sověty jí vycházejí vstříc. Jejich nesmiřitelná these o neplacení předválečných dluhů Francii je už obětována této nové situaci. Herriotova cesta měla tento zřetelný výsledek. Prolomila zásadu, jež byla jedním z nejvýznamnějších odkazů Leninových. Předpověděli jsme tento výsledek (v „Přítomnosti“ 16. srpna t. r.).

Které prvky určují za této nové konstelace vztah Malé dohody — a tím i Československé republiky — k sovětskému Svazu?

Odečteme nejprve prvek vasalský. Státy Malé dohody jsou kordialními spojenci Francie. Ale to neznamená, že jsou politicky vázány kopírovati ji à tempo a doslova. Tak jednoduchá věc není.

Tím spíše, že uvnitř Malé dohody má každý ze tří partnerů k Rusku svůj speciální poměr.

Rumunsko

z nich má se sověty nejvíce třecích ploch. Má s nimi společnou hranici. Spornou hranici. Sověty se dosud nevzdaly — a sotva se kdy vzdají — svých nároků na Besarabii. Kromě toho je zde otázka zlatého pokladu, jež Rumuni za světové války evakovali do Ruska a uložili v ruské státní bance. Sověty jej po revoluci odmítly vydati. V těchto otázkách je docílitelno sotva více, než nějaké provisorní řešení, jež spor odročí do dob méně vzrušených.

Hospodářsky a v obchodní politice Rumunska se obráží toto napětí velmi silně. Dosud je v platnosti zákaz dovozu sovětského zboží do Rumunska, jež Rumuni zavedli přede dvěma léty, v době t. zv. anti-dumpingové kampaně protisovětské.

A pak: Dunaj. Agrární zájmy Rumunska nedoporučují, aby byl fedrován sovětský vývoz do střední Evropy, není-li to zrovna jen vývoz rud. Také nafta sovětská konkuruje s Rumunskem na středoevropských trzích. Jenže zde, v naftě, jde hlavně zase o francouzské zájmy v Rumunsku, a ty jsou ochranné v rámci naftové konvence franko-sovětské.

Avšak Dunaj by se mohl státi právě jedním ze styčných bodů rumunsko-sovětské politiky. Rumunským překladištím na Dunaji a paroplavbě by mohlo oživení dunajské dopravy silně prospěti.

Jugoslavie,

jejíž srbská část byla před válkou předmětem tak aktivní pozornosti ruské zahraniční politiky, je dnes následkem neaktivnosti sovětů v balkánské politice silně desinteresována. Stejně jako Rumunsko nemá se sověty oficiálních diplomatických styků. To však neznamená, že styk neudrzuje. Jugoslávská politika má dva ožehavé problémy, v nichž by Rusko mohlo hráti roli: Itálii a Bulharsko. Hospodářské a politické akty, jimiž je dnes vyjádřen poměr sovětů k Itálii, neopravňují k naději, že by sověty mohly v dohledné době míti pro Jugoslavii význam ochránce jugoslávských zájmů na Jadranu. Avšak Srbové se domnívají, že sověty až dosud věnovaly větší pozornost Bulharsku než Jugoslavii, a mohli by zde formulovati jisté pretence. Je věcí sovětské úvahy, měl-li by v budoucnosti pro ně bulharský, stranou ležící přístav Varna, po zjednání módu vivendi s Rumunskem větší význam nežli Galac a Bělehrad.

O srbských zájmech na Dunaji a na pronikání sovětských zemědělských produktů na středoevropské trhy platí, co už bylo naznačeno o zájmech rumunských: jsou konkurenční, ale mohly by se státi po úpravě smlouvami styčnými body.

Politicky nejmenší, ale hospodářsky největší důvody k úpravě poměru k sovětům má ze států Malé dohody — Československo.

Dr. G. Schacher:

Německá hádanka

Když podržíme Němcům před očima fakt, že pořádání stále nových vojenských přehlídek, pochodů, válečných řečí a uniformovaných parád dokazuje světu touhu německého národa po válce, setkáváme se vždy znovu s naprostým neporozuměním. Tak tomu bylo roku 1914 a tak tomu je roku 1933. Je to skutečně problém, že v tom a rovněž v mnoha ostatních věcech Německo chápe docela jinak než okolní svět, a že mluví

docela jinou řečí, které ti za hranicemi nerozumějí. Bylo by to příliš snadné, kdybychom chtěli odbýti tento problém pohrdavou poznámkou: „Pokrytectví.“ Ovšem, že zde pokrytectví hraje též velkou roli a dává „vůdcům“ podnět, aby předváděli světu německý lid jako lid oddaný jen práci a hospodářství, zatím co se za kulisami připravuje zcela jiné a mnohem méně mírumilovné divadlo. Přesto se nám zdá nutným rozlišovati do jisté míry mezi válečnými a mocenskými plány nynějších německých vládců a mezi psychou německého lidu. Hned předem však podotýkáme, že takovéto rozlišování nemůže stačiti k tomu, aby německý lid byl zbavován vůbec jakékoliv viny na tom, co je nyní v této zemi pácháno. Možná, že naopak touto cestou poznáme nejspíše, že právě z toho prapodivného založení Němců pramení trvalé znepokojování Evropy a celého světa německými vládci, při nejmenším tak dlouho, dokud má tato stránka jejich povahy možnost se vybijeti.

Němec je dychtivý podívaně. Bylo odedávna možno získati ho gesty, jež mu předváděla nějakou rozsáhlou moc a to dokonce i tehdy, když tato moc ve skutečnosti neexistovala. Základem tohoto zbožňování moci a okázalosti je určitá naivita a náchylnost neptati se na vlastní podklad věcí. Tím se dá vysvětliti nadšení Němců pro silácké výrazy jako na př. fráze Viléma Hohenzollerna o „třpytících se zbraních“ a o „rozdrčení protivníka“ — všechno slova, která se dnes téměř doslovně opakují u Hitlera, Göringa a u celé galerie nacionálních mužů. Historická situace národa ovšem v běhu století podléhá ohromným změnám a rovněž prohra světové války nemálo k tomu přispěla. Ale nezměnitelným zůstává charakter, postoj k věcem a lidem, které Německo nikdy nechce chápati jakožto takové, nýbrž vždy pod zorným úhlem „rozdrcování třpytnými zbraněmi“. Tato zvláštnost duše německého lidu, která vždy přenechávala pozorování a oceňování okolního světa jednotlivým svým veleduchům, kdežto sama se vždy vzpírala chápati okolní svět tak, jak je, ta zůstala nezměněna přes porážky a vítězství, přes politické a duchovní převraty až do dnešních dnů.

Když teď stále znovu slyšíme vyslovovati s německé strany slova: „My nechceme válku“, tedy není to, subjektivně vzato, ani vlastně docela nečestné. Domnívají se, že během času svět pochopí, že v srdci Evropy existuje lid, k jehož životním potřebám patří vojenské parády a jenž by ztratil všechnu radost ze svého bytí, kdyby mu jeho vůdcové tyto podívané nechtěli poskytovat. Neměli bychom zapomínati, že odpírání vojenských parád bylo ne posledním důvodem, k vůli němuž republikánsko-demokratická vláda v Německu se nemohla udržeti. Stále znovu slyšíme i od zcela demokraticky založených Němců tvrzení, že by se republika pravděpodobně udržela až do dneška, kdyby se byli Ebert a Müller, Stresemann, Erzberger a Brüning včas odhodlali tu lidovou „rozkoš z podívané“ ukojovati tak jednoduchým způsobem, jak se to dnes děje. I to je typické pro německou psychu, že ti, kdož toto prohlašují, si ani nejsou vědomi naivity a směšnosti tohoto tvrzení. Jsou, stejně jako jejich — jinak politicky orientovaní spoluobčané toho mínění, že je to zcela demokratické, když žádají, aby svět dovolil každému národu, aby byl šťasten podle svého gusta. Dívají se na to do jisté míry jako na přednostní právo Němců, moci si ukojovati svou rozkoš z podívané na vojenskou parádu, a zapomínají při tom na tu maličkost, že tato cirkusácká představení vždy znovu čas od času vytvoří z Evropy bitevní pole. Ří-

kají, že opravdu zralý národ ví přesně, kde jsou hranice mezi takovými neškodnými vojenskými představeními a mezi skutečnou válečnou iniciativou. Takoví národové skutečně existují. Avšak n e m e c k ý rozhodně podle všech zkušeností historie mezi ně n e p a t ř í. Skutečně zralí a pacifistickým duchem proniknutí národové, jako Angličané, Francouzi a Čechové odjakživa projevovali nechuť k přehánění vojenských podíváných a zabývali se manévry a přehlídkami jen v nutné míře. To ještě neznamená, že by demokratičtí národové nějak zásadně pohrdali celým vojenským stavem, stejně tak, jako nepohrdají policií, která k ochraně obyvatelstva je v případech potřeby nucena uvězniti svobodné lidi. Avšak nikde na světě nenalezneme vojenské nadšení jakožto účel sám o sobě v podobné míře, jako je tomu v Německu. Nikde nenalezneme toto přeceňování vojenských ctností a schopnosti a takové excesy přímo pobožného opojení lidu kanony, uniformami a vojenskou hudbou.

Pro to všechno si najdeme důkazy ve srovnávání s jinými národy, jejichž vojenská výkonnost byla tisíckrát prokázána. Jen dvakrát až třikrát do roka má Paříž velké vojenské slavnosti, a i to jen takové, které těsně souvisí s občanskou základní myšlenkou velké Revoluce a tím i lidských práv a svobody. Při těchto příležitostech obzvláště zřetelně vynikne podrázenost vojska civilní moci, a již tento fakt způsobuje, že demokratické obyvatelstvo se nedívá na vojenství jako na účel sám o sobě. Podobně se mají věci v Anglii, kde jsou přehlídky spíše vzpomínkovými slavnostmi s průvody historických krojů a rozhodně ne rozkoš z pohledu na statisíce stahlhelmů. Ostatně, rozhodující u všech demokratických národů je přece otázka účelnosti takovýchto vojenských slavností a ne dojem, jímž působí na lidové masy, které, i když je momentálně uchvátí primitivní rozkoš z podívání, přece nemohou býti na trvalo získány takovýmito „atrakcemi“ k válečné politice, jestliže to jejich letoře neodpovídá.

Němci tvrdí na základě zneužívání hesla o sebeurčení národů, že mají nárok na to, aby se mohli kdykoliv se jim chce sluníti se v lesku svých zbraní, a to bez ohledu na to, že každé dítě ví, jak snadno rozbitelné jsou tyto zbraně neviditelnými, ale zato mnohem silnějšími zbraněmi sousedních států. Ten, jenž přízná Němcům nárok na ozbrojené slavnosti a vojenskou nádheru, a jenž jim ji poskytne, ten má v srdci tohoto lidu při volbách ohromný náskok před každým jiným, jenž chce dělati politiku věcnějšími a střízlivějšími metodami. Ovšem, kdo Němce zná, musí přiznati, že jeho širokým vrstvám nechybí přese vše dobrá víra a že jsou přesvědčeni o své mírumilovnosti. Nikdo u nich nenajde nadšenějšího souhlasu, než ten, kdo mezi kanony a stahlhelmy prohlásí, že nikdo není tak mírumilovný jako Němci.

Hlavní otázkou je, má-li býti trpěna na trvalo tato podivuhodná mentalita, které vyrůstá uprostřed Evropy, jsouc provázena mlčením sousedních států a čas od času téměř automaticky vybuchujíc hroznými explosemi. Evropská kultura je vždy znovu těmito explosemi vržena o staletí a tisíciletí nazpět. Množí se skeptické hlasy, že Evropa dneška nevydrží nové puštění žilou tohoto druhu. Německo již delší dobu nemluví řečí tohoto světa a pan Hitler vyžaduje stále znova, aby svět konečně začal tuto podivnou řeč Německa chápati, ba dokonce i jí mluvíti. Ale svět se stále zdráhá. Zůstal přese vše dosti demokratický, aby nepřestal žádati od Němců, aby mluvili opět evropsky i když slova, jako „demokracie, svoboda a pacifismus“ teď připadají německému jazyku příliš těžká k vyslovení. Svět vyžaduje, aby Němci se

rozloučili s „třpytícími se zbraněmi“ Viléma Hohenzolerna přesto, že se právě teď začli tak velice radovat z opětného shledání s nimi. Evropa je na štěstí příliš prosaická, aby mohla chápat tuto sentimentální radost z opětného shledání, poněvadž vždy musíme odebrati dítěti nůž, nechceme-li, aby pořezalo sebe nebo ty ostatní.

národní hospodář

Jiří Hejda:

Právní bezpečnost?

Jsem na rozpacích, kterým z obou známých přísloví začít. Zda latinským „Justitia regnorum fundamentum“, nebo „Kde není udavače, není soudce“. Obou lze totiž v případech, kterými se budu zabývat, s výhodou použít.

Desátého září přinesly pražské denní listy zprávu, kterou jsem čekal už rok: „Bankéři“ Pavel a Štěpán Šebeštyenové, kterým byly krátce před tím odebrány pasy, protože finanční erár měl za nimi pohledávku na tři miliony Kč, utekli s falešnými pasy za hranice. Podivné — opravdu. Kdybychom jeli s jedním nerozsvíceným světlem večer v autu, zastaví nás nejbližší strážník a při nejmenším zaplatíme pokutu. Denně jsme na Václavském náměstí svědky honiček na babky, prodávající bez živnostenského oprávnění banány. Není to dávno, kdy jsme četli o odsouzení člověka, jenž ukradl pár housek — z hladu. A nyní se tedy dočítáme, že bratří Šebeštyenové s úspěchem dokončili svoji činnost v Československu a že jsou za hranicemi i se svými prý 30 miliony Kč, které u nás podivným způsobem vydělali; k nám přišli v rozedraných kalhotách a není jisté, zda měli více košil, než právě tu, kterou měli na sobě. Vydělat si v několika letech krize tak rychle pár milionů, není jisté snadné. Ale „vydělat“ je serií podvodů, na které bylo konečně v posledních letech upozorněno, podvádět před očima veřejnosti i spravedlnosti — to je kousek, který by asi sotva byl možný v jiném státě, jenž si činí nárok na titul státu právního.

V časopise „Hospodářský Rozhled“ vyšel 18. srpna 1932 článek pod titulem „Loupeživí rytíři XX. století“, kde bylo po prvé ukázáno všeobecně na činnost různých „bankovních domů“, jejichž jediným účelem je odírat důvěřivé klienty, lákat je k pochybným a předem ztraceným spekulacím na burse, metodami, které byly v serií článků v tomto listě podrobně popisovány. Dne 27. října 1932 v témže časopisu byl v ý s l o v n ě j m e n o v á n bankéř Štěpán Šebeštyen jako jeden z těchto loupeživých rytířů XX. století, načež následovala serie článků, které se všemi podrobnostmi a s uvedením plných jmen a otištěním i f a k s i m i l o v a n ý c h d o p i s ů, z nichž bylo jasně vidět, že jde o podvodné praktiky, u k a z o v a l y n a Š e b e š t y e n y j a k o n a p o d v o d n í k y. Pavel Šebeštyen také redaktora „Hospodářského Rozhledu“ žaloval a při prvním roku, když redaktor odmítl návrh smíru (žalující strana nežádala ani uveřejnění žádného prohlášení a byla dokonce ochotna platit sama všechny útraty), a navrhl důkaz pravdy, od žaloby utekl.

Od 27. října bylo tedy veřejně v seriosním tisku (v časopise, který se zabývá jen problémy hospodářskými a o kterém tedy možno předpokládat, že se nehoní za plánnými sensacemi), p r s t e m u k a z o v á n o n a j e d n o-

ho člověka v Praze a jasně o něm říkáno, že je podvodník. Tyto články byly podepisovány, obsahovaly dokumenty, vzbudily v informovaných kruzích rozruch, vyvolaly celou obsáhlou korespondenci s chudáky, kteří se dali napálit . . . ale povšimla si jich oficiální spravedlnost? V témže listě a ve stejné souvislosti bylo plným jménem s uvedením plné adresy jmenováno ještě asi deset podobných „bankéřů“. Všichni z nich těší se do dneška znamenitému zdraví, pohybují se nerušeně, a oficiální spravedlnost jim poskytuje nanejvýše ochranu proti každému, kdo by jim veřejně plivnul do tváře. Ten by byl jistě zavřen.

Ale to není vše. 8. ledna 1933 přineslo „České Slovo“ (bylo to nedělní „České Slovo“, tedy list, jež vychází nákladem asi 240.000 výtisků, takže publicita byla nemalá) citát z časopisu, který vychází v Monte Carlu, o brilantovém průvodu, jehož se mimo osob nás nezajímajících zúčastnil také Štěpán Šebeštyen s manželkou, Nataša Hessová, rozená Šebeštyenová, Pavel Šebeštyen s chotí a Hans Langberg s chotí (bývalý remisier firmy Šebeštyen, nyní majitel firmy Otakar Kaminsky v Praze). „České Slovo“ se tehdy ptalo:

„Kde vzalo panstvo devisy, potřebné k pobytu v hýřivém městě a jakým zázračným způsobem to pořídili za pouhé 3000 Kč? Za jakým účelem jim Národní banka vývoz devis povolila? Ježto nelze předpokládati, že by Národní banka dala svůj souhlas k jakémukoli utrácení, domníváme se právem, že účastníci žili ještě z jiných nežli 3000 Kč povolených devis, totiž z úroků svých zahraničních tajných kont, jež zůstávají kontrole našeho státu neznáma a z nichž přirozeně neplatí žádných daní. Žádáme Národní banku o vyšetření, z jakého titulu byly jmenovaným povoleny devisy na cestu na Rivieru a doporučujeme také berním správám, aby si takovýchto případů bedlivě všimaly.“

V článku byla přesně uvedena jména osob, a téměř celé jejich nacionále, takže nikdo se nemůže vymlouvat, že nevěděl, o co jde.

A co se stalo? Nic se nestalo. Šebeštyenové se vrátili, Národní banka, která byla i soukromě na tento případ upozorněna, nepodnikla pranic a berní správa zřejmě jen velmi málo, když jí nakonec Šebeštyenové tak krásně utekli. Ale tito podvodní bankéři, kteří neplatili daní, byli známí i organisováním hazardních her v samém středu Prahy, v kavárnách na Václavském náměstí, které byly tiskem více méně jasně označovány. Dnes se dovídáme, že tam lidé ztráceli až 300.000 Kč za večer. V novinách se o tom psalo. A co učinila policie? Nic neučinila.

Kde není udavače, není soudce. Dobře. Ale tady přece byli udavači. A tito udavači byli lidé, po přelísty, které nenaznačovaly, nýbrž říkaly jasně o koho jde, říkaly to tak, že bylo vidět, že mají v ruce doklady, aby mohly svoje tvrzení prokázat. Tyto doklady byly dokonce uveřejněny. Bylo dokázáno, že obvinění svoji činnost nezastavili, ale provozují ji dále. Kdokoli chtěl, mohl kdykoli vstoupiti v obchodní styk s bankovním domem Šebeštyenů, mohl sázeti na jejich koně . . . Ptáme se, co dělal státní návladník? Co dělala policie? Co dělal pan ministr spravedlnosti? Nečte z nich nikdo noviny? Nebo jsou snad noviny pokládány za něco, co se censuruje, ale co jinak netřeba vzít na vědomí?

Je to pravděpodobné. Zdá se, že naše úřady mají k novinám naprosto křivý poměr, že si myslí, že jsou tu především proto, aby se „do nich vrazilo“, nač mají dopal, aby se jejich prostřednictvím někomu anonymně vynadalo. Mají sice plná ústa sedm

velmoci a veřejného mínění, ale houby se o ně starají. Teprve když je začnou noviny honit, když jim ukazují na neplnění jejich povinností, když se jim zkrátka stanou nepříjemné, začnou je brát na vědomí, ale jsou ochotny obvinít je ze zaujatosti anebo spatřovat v tom nějakou kliku protivníků, kteří si tímto pohodlným způsobem anonymně vypořádají svoje soukromé účty.

To je jedna forma nedostatečné právní bezpečnosti, na kterou si stěžujeme. Máme však ještě jiné. Berním úřadům nelze vytýkat, že by se o nás málo staraly — to by si jistě každý občan pochvaloval. Naopak. Dostáváme do ruky doklady o tom, že se starají o poplatníky více než je třeba a rozhodně nikoli tak, aby zdvíhaly poplatníckou morálku. V okolí Českého Brodu byl tovární podnik — společnost s ručením omezeným — dlužen nějaké daně. Vyměřovací úřad první instance se zajistil tím způsobem, že jednomu ze společníků této společnosti uvalil dlužný obnos jako hypotéku na nemovitost, patřící jeho manželce! V § 61. zákona o společnostech s r. o. se praví, že „společnost s r. o. má samostatně svá práva a povinnosti. Za závazky společnosti ručí jejím věřitelům toliko společenským jménem“. To je jasné každému právníku ve čtvrtém semestru, a kdyby to nevěděl, neudělal by asi druhou státní zkoušku, protože by jen dokázal, že nemá nejprimitivnější porozumění pro charakter společnosti s ručením omezeným, kde, jak praví jméno, je právě ručení omezené. Ale tím nejsme ještě u konce.

Postižený se přirozeně bránil a jeho právnímu zástupci se podařilo bezvadně prokázat, že vyměřovací úřad nebyl v právu a že musí dát tudíž vymazat daňovou exekuci z knih. To se také stalo, ale milý poplatník dostal platební rozkaz, aby zaplatil útraty, spojené s tímto výmazem. To už není neznalost práva, nýbrž to je zřejmá zlovolnost. Advokát marně protestoval, marně žádal, aby ustoupil finanční úřad od podobného neudržitelného stanoviska. Bylo mu řečeno, ať si podá rekurs. Nejen sporu o tom, že se rekurs musí vyhrát, ale nemožný je tento postup, který musí budít v poplatníkovi dojem sekatury, naprosté nejistoty před úřady, jež nedbají základních právních předpisů.

V mezích zákona lze dělat všechno. Je možno i týrat poplatníka, přijde-li na to, ale vždy musí stát úřad, který se něčeho podobného odváží, na pevné půdě práva, jeho postup musí být formálně i materiálně bezvadný. Není-li tomu tak, působí celému hospodářskému i politickému životu škody, kterých si sotva je vědom.

do ba a lidé

Franta Kocourek:

Jak Hlinka politicky pracuje

Ružomberok, září 1933.

Začíná se před rokem . . .

Bylo by škoda, abych úvodem k dnešní návštěvě poslanca Andreje Hlinky nevzpomněl tří dnů, prožitých v jeho společnosti před rokem. Bude to v nejednom ohledu zajímavé pro srovnání tehdejší nálady zakladatele a vůdce ľudové strany s náladou dnešní.

Teď je tady na programu směs nitranských dozvuků, zastavení ústředního luďáckého orgánu „Slovák“ a zatčení dra Bazovského. Před rokem přesně v tyto dny tu byl hlavní atrakcí Miroslav Tyrš.

Byl pátek 17. září. Když se pražský rychlík blížil k Ružomberku, litaly k nebi z vrcholků Čebratu rachejtle. Vypalovali je tam skalní Sokolí, aby uctili výročí stých narozenin Tyrše. Čert jim toho Tyrše byl dlužen, vyprávěli si avšak domorodci ve vlaku, jen k provokaci pokojných katolických Slováků a jiných orlů slouží všechno to, co provádějí s Tyršem Češi, ba aj, někteří Slováci řekněme na příklad zrádný dr. Ivanko. Tehdy ještě vycházející „Slovák“ byl plný rozhořčení nad tím, že „Petržalské sady“ v Bratislavě byly přejmenovány na „Sady Tyršovy“. Ej Országu, Országu, však ty ještě jednou dostaneš na kožich za to, žeš k tomu svolil proti vášnivému odporu slovenské ľudové strany Hlinkovy!

„Hoci výmer krajinského úradu tvrdí, že proti nemu niet opravného prostriedku, my budeme burcovat' ďalej slovenské svedomie v našom ľude. A veríme, že príde ešte čas, keď sa to isté mestské zastupiteľstvo usnesie napraviť svoju chybu, vyhnať Tyrša z Petržalských sadov a nazvať tieto menom slovenského hrdinu, generála M. R. Štefánika!“

Od nádraží přes most nad Váhom do Ružomberka, sídelního města a hlavního válečného stanu vůdce ľudové strany.

V ružomerském Katolickém kruhu

Kulturní dom je středisko politického i společenského života ľudové strany. Velký palác, který kromě mnoha jiných podniků a institucí hostí také biograf. Hrálí v něm tehdy „Frigo svůdce žen“. Chodník před Kulturním domem je přeplněn sobotní promenádou. Dvorana v prvním patře je dějištěm slavnostní společenské události, která sem přivedla mnoho domácích i přespolních, děvčat i mládenců, starých i mladých: ministr A. Lehovec zahajoval taneční hodiny. Hned vedle dvorany je vchod do „ružomerského Katolického kruhu“ s vyvěšeným upozorněním, že do jeho místností smí vstoupit jen členové.

V prostorné místnosti sedělo několik mužů, pohroužených do novin v liberálním, nejen katolickém výběru. Za půl hodiny vstoupil muž, na něhož jsem tu čekal, muž, který se nemusí nikde na Slovensku představovat. Vysoký a štíhlý, černý od paty k hlavě, snímá svůj širák. Když se pozdravil s přítomnými, odvádí mě do vedlejší místnosti, zřejmě zasedací síně. Trochu znaveným, ale rychlým pohybem usedl Hlinka do předsednického křesla, ze zvyku. Neboť Andrej Hlinka není jen předsedou své strany, ale také předsedou Katolického kruhu, předseda Ľudovej banky a jiných institucí, které založil, vybudoval a spravuje i řídí.

„Tento Kulturný dom, který vidíte, je mé dílo. Deset milionů stál, každý spolek tu má místnost, jednu zpěváci, jednu ti, co se učí troubit, jinou děti pro loutkové divadlo, pro čítárnu a tak dále. Je tu restaurace, hotel, kavárna, velká orlovna, tělocvična, aj kino, jedině v městě. Dlouho jsem na tento dům sbíral peníze, u nás i v Americe, když jsem byl roku 1926 v Chicagu na eucharistickém sjezdě a přednášel mezi krajany. Ano, také Ľudovou banku jsem založil a jsem její president. Jak je silná? Třináct milionů má základního kapitálu a šest milionů rezerv. Máme svou sirkárnu, svou cihelnu a dvě pily, jednu přímo v Ružomberku, druhou za městem, při cestě od Rokytnice. Také mlýn máme, ano, to je ten u nádraží, a velký nákupní dům Včelu. Že je to název socialistického družstva? Patřilo jim to, jenom že

jsem je odtamtud vykoupil, zadlužili se a já to všechno skoupil. Ano, ty podniky všechny vedu, ale ani haléře platu nemám za svou práci, neplacený předseda jsem já, abyste věděli!“

Takový tedy je to hospodář a průmyslník v sutaně! A nikoho se nebojí ružomerský pán:

„Ze třiceti šesti mandátů tady my Ľudovci máme dvacet. K nám se vždycky přidají dva protestanti a dva židé a tak já nikoho nepotřebuju, a socialistům říkám: jen si jděte domů, není vás tu třeba, my si to uděláme bez vás stejně, jak budeme chtít!“

Mávnul furiantsky rukou — a hotovo.

Zatím co sem pronikalo občas zakvílení foxtrotu z tanečních, rozvířel se dlouhý rozhovor. Přišla na přetřes zahraniční politika — a tu se Hlinka projevil dobrým prorokem, pokud šlo o Německo, vytýkal Čechům, že neumějí být pevní k Němcům v republice, zabrousil od Ženevy k vnitřní politice, ztěžoval si na hrozné daně, na mnohamilionové tajné fondy, které mají někteří ministři k dispozici a jimiž se způsobuje úplná demoralisace, ve výčtu ničím neodůvodněné drahoty potravin a výrobků, vzdal chválu Baťovi („Pán Bůh ještě že nám požehnal Baťu na boty, jinak aby sedlák prodal dva metráky obilí, když si chce koupit boty, nebo na sečkovici aby pár volů prodal.“) Mnoho vět věnoval Hlinka kritice poměrů ve slovenském školství, především proto, že ministrem tohoto resortu je nejhorší odrůda člověka, jakou si věrný hlinkovec dovede představit: koaliční Slováček a ještě k tomu socialista. Serii žalob na překreslené, přimalované, ale i skutečné přehmaty oficiální školské politiky na Slovensku zakončil Hlinka soudem, že stát nemůže stavět školy, i kdyby chtěl, že přenechává starost o školy obcím, ale ty nemají peníze ani na daně. „A tak, co si nepostavíme sami, nemáme“.

A když vyslovuje větu, že „republika je už čtrnáct let a Slovensko je dosud kolonií“, přerušují ružomerského kazatele a odbojníka s prosbou, aby řekl, jak by se Češi podle jeho názoru mohli Slováčkům přiblížit. Horká, ei horká je ta půda slovenská, horké jsou hlavy těch, jimž srdce pro autonomii horí — a otecko Hlinka je ledem neobkládá! Přemýšlet o cestách a usnadnění míru nepatří právě k nejmilejším jeho zvyklostem — a dnes, po Nitře, rozdmýchané kolegiální podporou papežského nuncia Ciriaciho, myslí Hlinka na domluvu s Čechy méně než před rokem. Ale otázka po podmínkách sblížení byla dána a vůdce autonomistů na ni nemohl zůstat odpověď dlužen.

To je ta partie tehdejšího rozhovoru v Katolickém kruhu, která stojí za reprodukcí. Poslechněte si tedy rady Andreje Hlinky Čechům, kterým je každý přívrženec ľudové strany ochoten „postavit vďačne most čo i tak dlhý, že by mohli prejsť na ňom zo Slovenska až hen na Moravu!“

Čechům na srdce.

„Aby nastal pokoj a mír, nechť se Češi učí slovensky. Když se uprázdní nějaká stanice, ať se na to místo neposílají lidé z Čech a Moravy, ať sem neposílají vaše lidi pro postup! To ať dělají jen v tom případě, že se nehlásí nikdo v soutěži ze Slovenska. Jinak obsazujte místa Slováky, dejte jim v jejich zemi jejich krajíc chleba.“

Češi ať usilují poznat duši a psychologii Slováků. Ať nezapomínají, že jsme žili tisíc let pod maďarskou knutou. Vždyť znáte Slovensko, víte, že jsou tu jen samí chudáci zemědělcí, my vlastně nemáme své obchodníky a průmyslníky. A teď nám do té bídý přijdou Češi a přinesou nám kulturu. Prosíme vás pěkně, co s kulturou,

kdyby nevím jak dobrá byla, když nemáme suchý chléb? Je třeba přizpůsobit se Slovensku. Ne být pány Slováků, ale jejich bratry. Ne dělat ze sebe nadlidi! A když je nemáte za rovné, mějte je aspoň za chudobnější své bratry! Slovenské řeči ať si váží vaši lidé! My na Slovensku jsme jako památkový úřad, zachraňujeme čistotu jazyka, který vy Češi máte promísený tolika germanismy a latinismy! Co je dobrá česká zvláštnost jazyková, to přebíráme do slovenštiny. Vy potřebujete poslovanštit se — a v tom jsme vám přece nejbližší my!

Nechť Češi ctí náboženské přesvědčení Slováků. Ať nás nebalamutí svým nevěrectvím. Viděl jsem nedávno pohřeb bezvěrce, pro hanbu a smích to bylo! Vyžadujeme respekt k naší víře a máme na to právo poněvadž náboženství a církev je pro nás životná složka, docela rovnocenná národnosti a mateřtině. Vidíte, jsem Říman, jsem až bigotní katolík, ale nikdy jsem proto nepřestal být Slovákem. A za slovenštinu jsem vždycky bojoval, ať čtyři roky v szegedinském žaláři jsem za ni seděl.

Doporučuji Čechům, aby nás Slováci mezi sebou politicky neštvali, nedráždili nás jednoho proti druhému a netrhali nás od sebe. Ať hledí na prosněch celého státu a ne jen na naši stranu! Poslali nám sem národního socialistu profesora Polívku. Nuž, řekl jsem našim lidem, nechte ho mluvit, je to pán — a co vám dá?

Aby Češi Slovákům živnosti neodbírali.

Aby Češi učili Slováci obchodu, kupectví a průmyslu. V tom Slováci byli a dosud jsou velmi zaostalí. Vezměte si na příklad Ružomberok: v celém městě tu nebyl ani jediný slovenský katolický obchodník, vlastně ano, jeden, ale jediný byl, Jozef Houdek, otec bývalého ministra Houdka. Ostatek, pane můj, byl samý žid a jediný protestant. Češi jako pokročilejší mají povinnost vést Slováci k obchodu a průmyslu, když to se Slováci myslí dobře.

A ještě jednou: necht se Češi učit pěkně slovensky. Jsou tu takoví Češi, znám jich několik, kteří umějí slovensky jako Slováci, ani jich nerozpoznáte, třebaš takový profesor Kašpar, ale je jich málo. Ti, kteří sem přišli z Čech a Moravy a zakotvili tu i jazykově, budou větší autonomisté, než já, budou jimi, aby udrželi své místo a chléb pro své děti, budou Slovensko proti Čechům bránit, věřím.

Ať Češi měří Slovákům stejně jako Čechům. Podívejte se na železniční tarify, na státní dodávky pro vojsko a četnictvo, jak nespravedlivě jsou rozdělovány, jak jsou Slováci opomíjeni.

Slovenská výhoda necht navždy pomine, abychom se cítili rovni s Čechy — do té doby je to nemožno.

Nechť usiluje vláda Slovensko pozdvihnout, ať sestátí silnice, obecní a okresní cesty ať pozemští, ať upraví ty slovenské asiatské cesty, na regulace ať dá víc, na meliorace a ovocnářství, ať vláda dozírá aby se stráně zavocnily.

Hlavní majitel lesů je stát, ať se tedy dá lidu dřevo, je ho všude tolik, leží po zemi a hnije... Ať stát neučí lidi krás! Vždyť to znám, hajní mají knížecí platy, jejich dobytek může spasat všechny bohaté louky v okolí hájovny, mají byt, deputát, každá srna jim patří, 'každý' zajíc je jejich, zatím co selské krávy vysychají a umírají hladu a za odnášení dříví pokuty na lidech chudobných vymáhají. Náš lid aspoň kdyby měl chleba, bramborů a mléko!

Aspoň na nižší úřady, jako jsou listonoši, školníci, nebo cestáři, financové a pohraniční stráž, ať nám sem neposílají lidi z Čech, ale u nás ať je berou! Z dvanácti tisíc šesti set četníků na Slovensku je jen dvě stě pade-

sát Slováků — řekněte, prosím pěkně, je-li to spravedlnost? Byl jsem onehdy v Zuberu pod Roháčem, na polské hranici, a co jsem já tam viděl? Z třinácti financů — jediný byl Slovák!"

Po tomto desateru, o jehož oprávněnosti ve většině vyjmenovaných bodů vědí zasvěcenci i na české straně, ale proti jehož oslabení bylo podniknuto za dlouhá léta velmi málo, ačkoliv je v něm těžisko slovenské otázky a jednoduché tajemství úspěšné agitace hlinkovců na Slovensku po celé délce a výšce, se Andrej Hlinka zdvihl ze svého předsednického křesla a vrátili jsme se do vedlejší místnosti.

Ukazuje na sbírku zde vyvěšených novin, které jeho strana vydává — a nebylo jich málo! — zavádí mě ke stolku čtveřice zabrané do karet a představuje mně hráčům, mezi jinými také bývalému ministru Labayovi, který sem do Katolického kruhu pravidelně chodí. Sedáme ke stolku, pikolík přináší pánu předsedovi Hlinkovi sklenice piva a dlouhý rohlík, prý obvyklou večeří. Nemyslete, to není askese, uvidíte, že je to jen rozumná životopráva.

Hovoříme dál, skoro po rusky, ze široka. Vidím z jeho poznámek, že pilno, ej pilno je na Slovensku, bohužel jen pro dvě strany: ľudovou — a komunistickou. To byla doba zesíleného organizačního a agitačního rozmachu ľudové strany, horečnou činnost vyvíjeli všichni věrní v té jeseni krásné, aby tá autonomia vytožená byla zas o něco bližší, s pomocí Boží. Schůze stihala schůzi, jedinou sobotu, jedinou neděli nemají řečníci volnou — a Andrej Hlinka je ze všech řečníků strany nejzaměstnanější.

Poslanec v ornátu.

Jdu ho vyprovodit domů. Vystupujeme do starých kostelních schodech, stín vysokého starce v širáku a dlouhé pláštěnce, nejpopulárnější silueta města, kraje, Slovenska, přebíhá se schodiště na stěny spících domků.

„Ej, kolikrát oni mě chtěli zavřít za všelijaké články a řeči! Ale neseděl jsem vždycky já, seděli i jiní za mě, však dva z nich tady v tom domku bydlí. Ano, dobré to bylo, že jsem vždycky tady do žaláře jít nemusil, ale drahé to bylo, pěkně drahé... Dřív to šlo dělat — jde to dnes taky? Nebo ne?“

Po této dnes ještě aktuálnější otázce, na niž jsem bohužel musil zůstat Hlinkovi dlužen odpověď, jsme došli na náměstí před farou. Svítil tam matným leskem sloup s Pannou Marií, všude až do dálky přes komín ružomberské celulosky k horám je vidět pod úplňkem vlahou tatranskou nocí.

Vedle fary stojí prkenná ohrada před zříceninou dvou rozkopaných domů. „Ty domy jsem koupil, jeden za sedmdesát pět, druhý za osmdesát tři tisíc, dal jsem je zbořit a stavím tu školu, římsko-katolickou obecnou školu pro chlapce. Už brzo budou základy kopat. Tady u fary a kostela ji budeme mít, naši ľudovou školu pro chlapce, do kostela budou mít blízko a ne jako teď, když jsou rozstrkani po celém městě. Hej Jano! Jistě zase spí, uvidíte...“

Přichází noční hlídač, ruku svému duchovnímu pastýři líbá, jako všichni, kteří ho potkají, muži, ženy, mladí, staří. Jano si protírá oči a stěžuje si, že za hlídání ještě ani krejcar nedostal. Však dobrá, pan poslanec se za něho přimluví. S vděčným a uctivým úsměvem se Jano ztrácí za svou ohradou.

„Až bude stát obecná škola, dojde na gymnasium a na internát, plány mám už na všechno přesné — a také peníze budou.“

(Dokončení.)

literatura a umění

B. Markalous:

Adolf Loos zasloužil se o civilizaci

IV.

To jsou justamenty. To je pokus o emancipaci mimo světovou třídu, který musí ztroskotat. Či chceme být směšni celému světu? Nikdy nepochopím, proč by nesměl občan — i v nejmenším rakouském městě — nosit korektní tvar klobouku, proč by musel mít něco zvláštního, rakouského? Doba lokálních zvláštností a vlasteneckých příkazů v odívání minula. Vídeňský kloboučnický spolek poškozují celý rakouský kloboukový průmysl. Pánové se usnávají vřdycky na opaku toho, co se zavede v Anglii a následek je: veliký import cizích klobouků na rakouský trh. Přál bych našim lidem, aby měli pro všechny tyto věci větší jemnocit, podrobnější znalosti společenské, vnímavost pro důstojnost a cit pro všecko, co se chystá.

Brutálním hlasováním u výborového stolu nedá si svět poroučet.

Naším kloboučníkům bych přál, aby hledali a našli spojení s kulturními národy. Vytvoření národní módy je dnes fantom a kdybychom se tohoto fantomu drželi, vznikla by našemu průmyslu veliká škoda.

Čína počíná strhovat svou zeď a činí správně. Nikdy nestřpmme, aby lidé z falešného lokálního patriotismu okolo nás stavěli čínskou zeď.

Když Loos uveřejnil v Neue Freie Presse roku 1898 tyto své názory o vídeňských kloboučích, vzbudil bouři rozhořčení a dostal mnoho přepisů. Vídeňští výrobci vydali protest. Kdyby se v pozůstalosti Loosově našla tato korespondence, bylo by zajímavé ji otisknout. Loos reagoval na tu patalii jen ojediněle. Odmítl na př. jakéhosi pana Kesslera, který hájil mezi jiným názor, že je docela dobře možné vtlačit do kloboukové podšívky portret Jeho Veličenstva císaře a krále. Pan Kessler se odvolával na Bukovinu, kde prý se tak jedná s vynikajícími osobnostmi.

„Nuže!“ — volá Loos — „veřejnosti je nyní všechno jasné: Zde Anglie — tu Bukovina!“

Demokracie mužského odívání — to je demokracie stavebnictví.

Když naše století odvrhlo tolik středověké veteše, odstranilo také oděvní hierarchii. Dnes má každý právo oblékat se tak jako král. Můžeme dokonce podle této normy — kolik lidí se obléká jako král — měřit kulturu státu.

V Anglii, Americe oblékají se všichni lidé jako král. V balkánských státech činí tak jenom několik hořejších tisíc.

A u nás? Věru, netroufám si odpovědět na tuto otázku.

Dnes dělník a anglický král má, z formálního hlediska posuzováno, tytéž šaty. Naši presidenti a monarchové dvacátého století nemají prázdnou potřebu dělat šaškoviny, chodit po ulicích s korunou, hermelínovým pláštěm a žezlem.

To má hlubší smysl než se zdá. Moderní, inteligentní člověk musí mít masku pro lidi. Tato maska je určitý,

všem lidem společný tvar šatů. Individuelní šaty mají jen duševní omezení. Ti mají potřebu, aby do celého světa vykřikovali — čím jsou a co vlastně jsou.

Jeden americký filosof řekl: Mladý muž je jen tehdy bohat, máli rozum v hlavě a dobrý oblek ve skříni! Jen takového muže váží si svět. Lidé ho znají a on zná své lidi. Nic nám není platen všechen nejlepší rozum, když nemůžeme ten rozum uplatnit dobrým oblekem. Proto Angličani a Američani se dobře oblékají, aby uplatnili své schopnosti, svůj rozum. Tito lidé mají dobré obleky. Němci však nechtějí mít jenom obleky, nýbrž chtějí mít krásné obleky. Nosí-li Angličané široké kalhoty, dokáží Němci okamžitě celému světu — nevím, zdali pomocí starého Vischera nebo zlatého řezu — že je to neestetické, a že jenom úzké kalhoty mohou být nazvány krásnými.

Ale, co to? Došlo k přehodnocení hodnot? Angličani nosí zase úzké kalhoty a Němci dávají opačný důkaz o kráse širokých kalhot. Zmoudří z toho, kdo můžeš!

Angličani se smějí Němcům, žíznicím po kráse. Medicínská Venuše, Pantheon, Boticelliho obraz, Burnsova píseň — ano — to je krásné! Ale kalhoty? Má-li žaket tři nebo čtyři knoflíky? Nebo, je-li vesta hluboce nebo málo vystřižena?

Já nevím, ale je mi vždy teskně, slyším-li diskutovat o kráse takových věcí!

Znevorním, táže-li se mne někdo zlomyslně, ukazuje na kus oděvu: „Je to krásné?“

Němci z nejlepší společnosti drží ovšem pevně s Angličany. Jsou spokojeni, jsou-li dobře oblečeni. Krásy se zřeknou! Velký básník, velký malíř, velký architekt strojí se po anglicku. Avšak adept básnictví, malířství a architektury dělá ze svého těla oltář, na němž má být obětováno kráse ve formě sametového límce, estetických látek na kalhoty a hypermoderních kravat!

Co je to být dobře oblečen? Být korektně oblečen! Zdá se mi, jako bych byl těmi slovy odhalil tajemství, v němž si naše obleková móda libovala. Slovy krásný, elegantní, fešný — tak nesmí být móda definována.

O to však vůbec nejde. Jde o to, být oblečen tak, abychom byli co nejméně nápadní.

Červený frak je v tanečním sále nápadný. Tedy je červený frak v tanečním sále nemoderní. Cylindr na ledě je nápadný. Proto je na ledě nemoderní. Všecko, co je nápadné, platí v dobré společnosti za hrubé a nepřípustné.

Můžeme tedy poučku o tom — jsme-li korektně oblečeni — takto formulovat: Oblek je moderní, když v kulturním středisku, v nejlepší společnosti jsme pro svůj ústroj středem co nejménší pozornosti. Tato anglická zásada, kterou by si měl osvojit každý úspěštilé smýšlející člověk, je nepochopitelná našim občanským, středním a nižším vrstvám. Žádný národ nemá tolik hejsků jako rakouský národ. Hejssek je totiž člověk, jemuž slouží oblek jen k tomu, aby se od svého okolí co nejvíce lišil. Podivuhodné je sebevědomí a povznesenost těchto lidí. Žádný hejssek nepřizná, že je opravdu hejskem, jeden hejssek se druhému hejskovi směje a pod záminkou, že chtějí hejskovství vyhubit, dopouštějí se stále nových hejskovin.

Ve skutečnosti vznešené kruhy určujú a vyberajú si takové zmeny módy, ktoré si strední buržoasní vrstvy najmenej uviedomujú. Aby boli zbavení stáleho honu za novými látkami a strihy, sahajú práve po najdiskretnejších prostriedkoch.

Mohli bychom v celom svete spočítati na prstoch krejčí, ktorí sú s to obľknout niekoho podľa nevznešených pravidiel. Tak mnohé miliónové mesto starého sveta sa nemôže vykázat ani jedinou firmou. Ani v Berlíne žiadny rádny krejčí nebol, až tam vídeňský mistr E. Ebenstein zriadil filiálku. Pred Ebensteinom bol berlínsky dvúr nucen objednávať si veľkou časť svojej garderoby u Poola v Londýne. Že my vo Vídni máme hneď niekoľko takových jmen, máme čo ďakovať lenom tej šťastnej okolnosti, že naše šlechta bola stálym hosťom v cisárovninej drawing roomu, dávala mnoho pracovať v Londýne a týmto spôsobom preniesla onen vznešený spôsob obliekání do Viedne, ktorý povzniesol vídeňské krejčovství na úroveň, ktoré nám cizina závidí. Môže sa smele říci, že na kontinente jest hořejších deset tisíc nejlépe oblečeno ve Vídni, neboť i všechna druhá vídeňská krejčovina byla několika velkými firmami povznese na vyšší úroveň. A těch hořejších deset tisíc zvyšuje zase úroveň těch nižších tisíc, ti zas celého milionu pod sebou — takže se tu děje velké sociální zúšlechťovací dílo.

Mocné vídeňské firmy mají společný znak: strach před veřejností. Omezují se pokud možno na malý kruh zákazníků. Nejsou ovšem tak exkluzivní jako některé londýnské domy, které se otevírají jenom na doporučení Alberta Edwarda nebo prince Waleského. Ale každá okázalost na venek je jim cizí. Jeden výstavní výbor stálo mnoho námahy, aby přiměl několik nejlepších firem ve Vídni k vystavení výrobků.

Musíme jim přiznat, že se z toho firmy obratně vyzuli. Vystavovali právě jen takové věci, které nedovolují, aby byly napodobeny.

U našich mužských obleků měli bychom se starat o to, aby tak snadno nepřišly z módy.

Tady vidíme jeden podivný, paradoxní zjev. Většina lidí má jen jeden oblek, k němuž, jak to ani jinak nelze, každý člověk musí být neohledný. Nosí ho stále a tak se stane, že ho zničí neustálým nošením a užíváním v době velmi krátké a — kupuje si nový.

To je člověk, který je z nouze nešetrný, z nouze marotratný.

Lidé na vyšším stupni jsou šetrnější. Pořizují si hodné šaty, aby je mohli střídat podle skutečné potřeby. Tím svoji garderobu velice šetří. Tací lidé se svými obleky vystačí dlouhý čas.

Vůbec hmota žije. Hmota, látka, výrobek, šaty potřebují nutně jakýsi molekulární odpočinek.

Proto chválím veliké šatníky a lituji těch, kteří jich nemohou mít.

Člověk s mnoha šaty zvyšuje jejich časové trvání. Šaty z dobré látky, dražší, vydrží třikrát tolik jako z látky špatné. Jedna ku třem. Šaty z dobré látky, to znamená spořivost, špatné látky, to znamená vyhodit peníze.

To je paradoxní otázka sociální a národohospodářská.

Přičiňujeme se o zúšlechťovací a úsporné řízení. Nevím, kdo je spořivější a moudřejší, ten, kdo pije málo dobrého vína než ten, kdo pije velké kvantum špatného vína.

A mějme v úctě rekordní výkony. Máme ve sportu chlapíky, kteří uběhnou sto yardů absolutně za nejkratší dobu. Existuje na světě člověk, který vyskočí nejvýše ze všech lidí. A tak je někde nějaký výtečný krejčí, který z nejlepšího materiálu umí udělat technicky nejdokonalejší šaty. Je snad v New Yorku, je v Londýně, Paříži, já nevím kde. Vy řeknete, že to je luxus. Jenže luxus je věc velmi potřebná. Uznejte, že kvalitní práci

musí někdo zaplatit a že tato kvalitní práce má také svoji velkou odezvu sociální. Nutí ostatní výrobce k vyššímu standardu, k vyšším výkonům, je to cíl, k němuž se lidé chtějí dostat. K tomu nejlepšímu běžci a nevytěčnějšímu skokanu bude se chtít přiblížit větší hrstka nejschopnějších, k nim zase další a to už je zástup. Právě tak k určité výrobní dokonalosti, udané rekordem v šití šatů chce dospět hrstka řemeslně nejschopnějších. Věřte, že to je práce těžká, že potřebuje nadání a vytrvalosti, že potřebuje a bičuje nejlepší lidské schopnosti.

Pravím, že bez rekordů, jako met nejvyšších lidských schopností není možný pokrok.

Jinak se všechno zastaví na určitém průměru, který se bude ještě držet tak dlouho, dokud tu bude vzpomínka na jisté dokonalosti v minulosti — ale pak nastane nezadržitelný postup dolů, sesouvání.

Kdybychom vymýtili — řekl Loos v Brně 1925 — lidské závodění a rekordní činnost, ztratíme nejvýznamnějšího činitele všeho pokroku v lidské práci.

Odporoval jsem tehdy a přesvědčoval jsem ho, že především jde o dobrý průměr, o vybavení sociálně nejpotřebnějších, pomocí kolektivní výroby.

„Nuže“, namítal Loos, „nezabráňte žádným způsobem, aby v té kolektivní výrobě nebyly zase rekordy, aby jedna konfekční továrna nevyráběla z dobrého materiálu a druhá ze špatného — neodstráňte vůbec z lidské povahy a lidské společnosti závodění, boj o lepší a vyšší. Není možno kolektivisovat individuální schopnosti lidské“. — „Ale nemá přece smyslu, aby to byla pouhá kapka oleje na rybníku, která si může dovolit plnou skříň kvalitního šatstva a desítky milionů chudáků nemají nejnütnější“ — dráždil jsem Loose.

„Pak je to prostě otázka organizace výroby, ve velkém, ale ta zas bude řízena rekordy těch, kteří, ať už pro své schopnosti, nebo pro své peníze vytvářejí rekordy. Nejsou možny rekordy kolektivní výroby! Rekord je jen jeden. Krejčí anglického krále působí svou dokonalou prací na celou anglickou výrobu šatů, ba na celou pánskou výrobu šatstva na celém světě. Bez takovýchto vynikajících lidí nepřijdeme nad prostřednost. Myslete si, co chcete, ale bez tvůrčí individuality, bez jedince, který má pro to zvlášť výhodné podmínky, neexistuje ani kultura, ani umění, ani civilizace. Takový tvůrce je i dobrodinec sociální. Inženýr, který zdokonalí umyvadlo, který vynalezne stroj, jímž se zdokonalí a zlevní obuv, jenž připadne na nový chemický způsob, jak uchovat co nejdéle kůži mého cestovního kufru nebo třeba ponožku — je dobrodincem lidstva. Jeho jméno je vedlejší. Jeho dílo však patří všem!“

„Ovšem“, zamyslel se, „něco jiného je umět šetřit. Jsem přesvědčen, že proletář je člověk mnohem méně šetrný, že daleko lehčeji a lehkomyšlněji utrací své peníze. Schází mu k tomu vyšší rozum. Dělník se dlouho nerozmýšlí, má-li vypít sklenici piva, úředník dlouho rozvažuje, má-li jít na pivo — ale týž úředník vyhodí bez rozmyslu peníze za hloupě dekorativní kravatu, k jejíž koupi by potřeboval dělník aspoň půl dne na rozmýšlení.“

Nezdá se Vám, že ženská móda a stavebnická móda naší doby (1900) mají hodně společného?

Dámská módo, tys strašnou kapitolou kulturních dějin. Staletí plynou, a ty vypravuješ ještě o tajných rozkoších lidstva. Díváme-li se na obrazy ženské módy, na

hávy, do nichž se oblékaly ženy před třemi stoletími nebo před dvaceti lety, zachvěje se duše při pohledu na všechna ta hrozná poblouznění proti přírodě. Věru, listujeme-li v kronice ženské módy, vzduch dostává vůni pečeného lidského masa. Pohlavnost mluví z těchto všech obrazů, strašná pohlavnost a tragický úkol ženy, člověka, protože zvíře miluje prostě a jednoduše, nahé, tak jak je vypravila příroda, ale člověk vydražďuje svůj pud vymyšlenými umělostmi, člověk znásilňuje přírodu a příroda se zase mstí a znásilňuje v člověku erotiku. Jsme zvířata, jimž byla odepřena práva přirozených tvorů. Kdybychom zůstali zvířaty, byli bychom zachvázeni láskou jednou za rok. Tak byli jsme okradeni o krásné, veliké jaro. Činíme z dámské módy, čili ze smyslnosti, velkou dráždivou umělost, komplikovanou, nepřirozenou. Tragický je rys ženského člověčství: u h a j i t s v é postavení vedle velkého silného muže. Tato touha může být splněna jen dobude-li žena mužovy lásky. Jestliže láskou podrobí a pokoří muže. Tento způsob není přirozený. Kdybychom byli v přírodním stavu, přibližovala by se žena muži nahá. Ale nahá žena nemá pro muže půvabu. Mohla by snad mužovu lásku na chvíli roznítit, avšak nepodařilo by se jí udržet tuto lásku. Fíkový list je omyl. Žena se obléká, aby se stala muži hádankou, aby v něm vzbudila touhu po odhalení. Jediná je naděje ženy: aby si jí muž přál. To je ten tragický cíl ženství, příkře postavený proti celému smyslu mužství, jímž jest: t o u h a p o v z n e š e n o s t i, kterou každý na sebe dbalý muž projevuje už ve svém obleku a ve svých způsobech. Každý holič chce vypadat jako hrabě. Mužské oblékání mění se podle volby nejlepších prostředků vedoucích k důstojnosti. Ženské oblékání mění se těmi činiteli, které by účinněji dráždily smyslnost. Velmi rychlé a neustálé změny módy ukazují k tomu, že dráždivé prostředky smyslnosti rychle pozbývají svého účinku — novosti — a že je potřebí neustále vymýšlet nové. Každého půl roku je změna, a ženy se touto změnou neustále omlazují. Důkaz: Předlož své vlastní ženě její fotografii před dvaceti lety. Zvolá: „Jak staře jsme vypadala před dvaceti lety!“ Podíváš se a musíš přiznat: „Opravdu na posledním snímku jsi nejmladší“.

Z řečeného vysvítá, že vedení pánské módy náleží tomu muži, který zaujímá nejvyšší společenské postavení, který tedy už svým postavením musí být nejvznešenější — vedení v dámské módě však té ženě, která musí vyvíjet největší obratnost pro vzbuzení erotičnosti — a to je kokota. (Pokračování.)

dopisy

Hospodářská práce Čechů na Slovensku

Vážená redakce!

K článku sl. Jolly Friedmannové v 37. čísle „Přítomnosti“ dovoluji si napsati několik vysvětlení, která asi uvedou slečnou Friedmannovou líčené hrůzostrašné, mrtvolami se hemžící působení Čechů na Slovensku na pravou míru. Jsem na Slovensku od ledna 1919 činným v peněžních a hospodářských ústavech a snažím se, abych nestranně posuzoval všechny zjevy zdejšího hospodářského i politického života.

Tedy k jednotlivým bodům: Jest sice pravda, že většina peněžnictví na Slovensku jest ovládána českými bankami; ale proč? V bývalém Uhersku nebylo lidového peněžnictví, jako

u nás, nebylo spořitelna, založen ani Raiffeisenek. Uherský akciový zákon umožňoval zřizování bančiček s několika sty tisíci akciového kapitálu. Tyto malé banky zakládali na Slovensku v hojném počtu v každém městě zejména židovští advokáti, z kterých se velmi mnozí i dosud zabývají půjčováním peněz na úroky sl. Friedmannovou uváděné i vyšší. Také mezi několika sty těchto malých bank, několik jich založili slovenští průmyslníci. Tyto malé banky byly v rukách jedné, nebo několika málo rodin, sbíraly vklady od drobných slovenských lidí na nepatrný úrok a půjčovaly na horentní. Úvěru ovšem plně dle potřeby používaly v první řadě pro podniky rodinné. Takových bank bylo na území Slovenska několik set, v každém městě a městečku jich bylo několik, a měly filiálky i o dědinách. Až do bankovní krize v roce 1922 se jim vedlo poměrně všem, díky vysokému úroku z půjček, dobře. Po roce 1922 přišly na všechny banky, veliké i malé, zlé časy, a byly jen dvě cesty, buď tyto banky likvidovat a připravit mnoho drobných slovenských vkladatelů o úspory, nebo zajet do Prahy k některé velkobance s prosíkem, aby vypomohla, poněvadž veřejná sanace rodinných bank se neprováděla.

Znám mnoho těchto rodinných bank a vím, co všechno se podnikalo, než se rodinná banka odhodlala k tomuto kroku. A tak se dostaly české banky s českým kapitálem na Slovensko, aby zachraňovaly slovenské vklady. Jestli při bolestných operacích pro ozdravování peněžnictví k záchraně slovenských vkladů utrpí i některý nezdravý, překapitalizovaný slovenský průmyslový podnik, který není s to prosperovat, to už je osud každé operace a sanace. Počítá snad někdo podniky, které padly při sanaci peněžnictví v Čechách a na Moravě? Pak přišly bankovní zákony v roce 1924 a 1932, které na základě zkušeností ze ztrát bank u členů správy a zejména u bank rodinných mají velmi přísné ustanovení ohledně úvěrů členů správy banky. A tak se stalo, že slečna Friedmannová se dověděla, že banka, která chtěla mít svoje pohledávky dobře zajištěny a chtěla vyhověti bankovnímu zákonu, nutila syna bývalého předsedy banky = býv. majitele banky, aby dal bance dobré záruky za jeho otcem sobě a své rodině poskytnutý úvěr často bez záruk. Světe žasni nad tím, učinila-li tak v některém případě česká patronisující banka slovenskému dlužníkovi!

Co se týče úrokové míry bank, stojících pod českou kontrolou a obchodujících s českým kapitálem, není a nebyla nikdy vyšší, ba je značně nižší, než dokud této české kontroly nebylo. I v českých zemích se platily úroky a provise v bankách až 12% i více, na Slovensku pak, kde je veliká konkurence malých bank s malým obchodem a průmyslem a s přirozeně velkou reží, je přirozeně úroková míra vysoká. Myslím, že by dnes mnoho českých bank velmi rádo dostalo zpět peníze, které na Slovensku investovaly. Rostou však na Slovensku ústavy, rolnické vzájemné pokladnice a spořitelny, které platí vkladové úroky jako banky, ale půjčují na 6—8% úrok se všemi provisemi. Bankovní a peněžní problém je světový a mají s ním mnoho a dosud marné práce i státy a národy veliké a bohaté. Kritický čtenář nebude tedy dávat vinu pouze Čechům na Slovensku.

Jsou snad i některé přehmaty se strany ústředních úřadů, které je těžko omlouvat a vyvracet, jako problém tarifní, problém smlouvy s Maďarskem, to však se dá jistě řešiti snáze pozitivní spoluprací, než pustým štváním a domáháním se plnění hesla: Česi von zo Slovenska!

Nechej hájiti napadenou českou mladou inteligenci, unavenou hulákáním na fotbalových zápasech neb tancem u Nováků, neb u Bukovských, poněvadž tuto generaci ani jejich zábavy neznám, ale znám mnoho české a moravské mládeže, která na podobné únavy nemá času ani peněz a slouží jako učitelé a finanční strážníci a jiní úředníci na Slovensku a Podkarpatské Rusi v místech desítky kilometrů vzdálených od

trati, kde si sami z nutnosti mimo namáhavé služby i musí vařit, na místech, které nepřijali, neb po shlednutí odmítli přijmouti mladí slovenští inteligenti, dožadující se míst v městech a místech pohodlnějších, na které se časem dostali a dobře je zastávají Češi, kteří na Slovensko přišli v dobách, kdy Slovensko naši inteligence nutně potřebovalo.

Odsouzení hodný způsob psaní, jakým sl. Friedmannová ve svém článku na třech místech podrobně vypočítává, převrací a pítvá všechny mrtvolky nevinných obětí vyprovokovaných a naštvaných nepokojů a „informace“, kterým bohužel dopřávají místa české seriosní časopisy, způsobují i v lidu takovou protičeskou nenávist, která jde tak daleko, že slovenský vrah slovenského starosty, lupič Juračka, který se střelil po četnících a každém, kdo se mu přiblížil, který se sám odpravil, jsa pronásledován a obklíčen četníky, mezi nimiž je většina Čechů, je oslavován jako národní hrdina, pronásledovaný Čechy. Je mu vystrojen slavný demonstrativní pohřeb s několika tisíci účastníky širokého okolí s kyticemi a věnci. Takové štvání a nenávist při zakročení státní moci, která se už zdá býti bezmocná, odnesou životem obyčejně nevinné oběti.

Atmosféra je dusná jako před bouří a všichni dobří Slované i Češi si nepřejí ničeho více, než aby podobné neodpovědné štvání přestalo a všichni lidé dobré vůle se spojili k skutečně produktivní a kladné práci, která jediná může donést Slovensku a republice spokojenost a mír.

Sp. Nová Ves 18, IX. 1933.

F. K.

Praha bařtipánská

Vážená redakce,

k článku p. Hejdy dovoluji si poslati tyto poznámky:

Se stavebním vývojem republikánské Prahy není to tak jednoduché, aby veškerá vina svalována byla na Baxu, resp. na Baxův systém, ať to již značí systém správní nebo politický. V článku p. Jiřího Hejdy uvedeny jsou konkrétně pouze ty největší chyby, které se staly v poválečné výstavbě Prahy. V menším měřítku vyznačoval se poválečný stavební vývoj stejným způsobem ve všech ostatních městech. Je však naší povinností nejen kritisovat, nýbrž i analyzovat a zkoumat příčiny těchto chyb a nedostatků a sjednávat nové poměry a podmínky, aby se aspoň v přítomné době a do budoucna zaměřilo dalšímu zohyžďování Prahy a ostatních měst.

Přízeňme si otevřeně, že se špatně a neodborně stavělo proto, že jsme lépe stavět nedovedli, nebo též proto, že jsme stavěli tak zvané umělecky. Architekti, kterým byla svěřena v republice nejodpovědnější práce, byli umělci, vyšli ze škol, kde se učili jen špatnému, a scházela jim naprosto praxe podobných úkolů; není tudíž divu, že špatně projektovali a stavěli. Jméno získali ne na základě kvality práce, ale již na základě důvěry, kterou svěřením práce získali — tím vytvořili se primadony, podobně jako se to děje i u jiných odvětví dnešního společenského života. Tyto primadony pak vedly a diktovaly stavební činnost u nás a ti jsou tudíž vinni za chyby, které se staly. Byla při nejmenším jejich povinnost, znáti aspoň soudobý vývoj stavebnictví v ostatních moderních státech a propagovat nové a lepší zkušenosti u nás. Ale místo toho využívali svého svrchovaného postavení k obsáhnutí všech nejvýhodnějších prací až do přetížení, jež se potom projevilo v tom, že propracování tak velkých úkolů nebylo dostatečné. Tu hrály úlohu peníze. A poněvadž se na nich jako vůdcích přirozeně žádalo něco nového, lepšího, co nedovedli, vytvořili právě to, čeho se nyní nejvíce hrozíme, ty nemožné procovské fasády.

Neodborně a špatně se stavělo též proto, že naše školy stavitelství byly vedeny v duchu byrokratických úřadů. Je ku podivu, že při stavební konjunktuře, jakou jsme prožívali, nevytvořila se aspoň škola konkurenční, odpovídající směrodatným školám v cizích vedoucích státech, jež by měla vliv nejen

na stavitelství provozované, nýbrž i na výchovu stavitelského drostu. Nejlépe dokumentují výchovu těchto škol ukázky prací uveřejněné v odborných časopisech té doby. Výkresy polosecesního nábytku, pojednání o barevných efektech fasád a pod.

Přirozeně, že i úřady, které stavby prováděly, nebo které stavby řídily a vedly, neměly k tomu náležitých odborných sil. Ještě dnes 80% jich nesmí slyšeti o moderně, o rovné střeše, o bednách a rámové konstrukci. Každá novota tyto úředníky ruší, neboť jí neovládají, musí ji studovati, a to je vyrušuje z příslovečného úřednického klidu.

Ani soutěžní práce nemohly přinést lepšího výsledku. V nich rozhodovali právě pracovníci a úřady, již dle shora uvedeného neměly k tomu žádné kvalifikace. A tak nové a lepší návrhy byly šmahem odmítány. Mimo jiné, již tolikrát popsané závady soutěžního řízení chci uvést další závadu, vzniklou ze špatné morálky, která se honbou za penězi při této stavební konjunktuře vyvinula. Na základě náčrtku 1:200 získána byla první cena s právem vypracování plánů a vedení stavby, což mimo udělené ceny značilo při oněch velkých stavbách značný finanční zisk. Vysoký honorář za důkladné vypracování detailních plánů je nejvyšší oprávněn. Ve skutečnosti však po rozhodnutí jury utvořila se situace jinak; autor získal udělením 1. ceny slávu i peníze a neměl dalšího zájmu na práci, poněvadž mu nebylo přiděleno žádné další odpovědnosti. V kanceláři dovedl již průměrný asistent zvětšiti skizy 1:200 do plánu 1:50, bez ohledu, zda by se daly plány hospodárněji a ekonomičtěji propracovati či ne. Ba nebyla ani snaha opravit v plánech ty závady, jež se v předložených skizzách vědomě zretušovaly za účelem náležitého dojmu a jež malým měřítkem byly umožněny.

Chyběli nám architekti-odborníci a chyběli nám i architekti-národohospodáři. Ku příkladu: v poválečném stavebním rozvoji hrála velkou důležitost výstavba škol budov, jichž počet jde do tisíců. V celých stovkách prováděla se výstavba sokoloven. Každé město zakládalo nové čtvrtě obytných budov. Co při těchto akcích se vyplývalo peněz, jest přímo úžasné. Architekti nejsou nikdy vázáni finančními náklady, sami na hospodárném projektu nemají zájmu, neboť větší náklad znamená pro ně snadnější docílení efektu a bohatší honorář a tak je možno, že ještě dnes po tolika zkušenostech čteme, že město o 4000 obyvatelích staví školu nákladem Kč 14,000.000. Sokolské jednoty, které stavěly sokolovny, jsou z 80% finančně ruinovány, jejich vzdělávací a cvičitelská činnost musela se obrátiti na hospodaření s dluhy, na vedení biografu, pořádání tancovaček a zebírání příspěvků. Města místo programových čtvrtí vytvořila rozházené periferie bez ladu a skladu, bez komunikací, kanalisací a instalací.

Baťa docílil nízkých cen, protože zkonstruoval přesně způsob práce a typ pro předmět, který potom se prováděl ve větším množství, ať šlo třeba o botu v ceně Kč 19.—.

Vždyť pouhým stanovením způsobu moderního a praktického stavění a propracováním několika vzorných projektů mohli stanovit maximální náklady školních budov pro města pěti, deseti, po případě 20tisícová. Financování školních budov šlo povětšinou ze státních peněz. Co dělaly příslušné úřady a jejich pomocné sbory? Vždyť pouhým vypracováním několika projektů mohly stanovit maximální náklady škol pro města pěti, deseti, dvaceti, příp. i 50tisícová stanovením a předepsáním zásad pro způsob moderního a praktického stavění. Co by se ušetřilo při těchto budovách jdoucích do tisíců na penězích i na pracovní energii. V každém městě studovalo se a jezdilo zvlášť, aby se rozhodlo, jakým nábytkem školy vybavit a jaká osvětlovací tělesa zařídit a podobně. To všechno mohlo být ušetřeno, kdyby u příslušných úřadů bylo jen poněkud programově pracováno. A to množství budov a ty ohromné miliony na stavbu škol věnované jistě toho vyžadovaly.

Č. O. S. je považována za nejlepší organizaci a zdálo by se tudíž, že by mohla být vzorem. A snad ta zklamala nejvíce. Budovy sokoloven jsou dnes nejhroššími objekty našeho stavebnictví a hospodářsky plně závislé na místních finančních ústavech a milosti občanstva. Co dělalo úředy Č. O. S.? A co jeho stavební odbor? Zatím co jinde byla již moderna v plném proudu, stavěly se u nás Krásného chalupy, které by ani v uměleckém předválečném stavebnictví neobstály. Místo prostých, jasných a světlých sálů tělocvičných stavěly se biografové sály, a kde jich již bylo správně docíleno, jsou zataženy za tím účelem záclonami. Že se to stálo, je faktem, ale že sbor, který tento stav trpěl a způsobil, vede stavební odbor Č. O. S. dále, je s velkým podivením. Je přirozeno, Č. O. S. nepochopila dobu — a proto stavěla špatně.

Ztráty finanční a národohospodářské z nesprávné a neprogramové výstavby měst jsou snad největší. Scházeli architekti, kteří by upozornili, že dnes je mnohdy důležitější úprava města než výstavba objektů a fasád zvláště, chyběli nám národohospodáři, kteří by dokazovali, že výkup pozemku pro celé čtvrtě obcemi je to jediné a nejdůležitější pro rychlý, správný stavební rozvoj města a pro potírání lichvy pozemkové, a konečně postrádali jsme zákonodárců, kteří by kontrolovali a znemožňovali tuto pozemkovou lichvu.

Tyto všechny okolnosti způsobily, že náš stavební vývoj popřevratový byl tak pochybený a že neodpovídal moderním požadavkům nové doby. Vládnoucí systémy měst nemají na tom viny, aspoň ne v tom plném označení, jak je vyjádřeno „bařtipánskou Prahou“. Ať jde o stát při stavbě ministerských paláců, nebo o Prahu a ostatní města při výstavbě tříd, nových čtvrtí, humánních ústavů, škol a podobně, byla vždy snaha vytvořit to, co chceme všichni praví republikáni: reprezentativní ministerstva, dobré a moderní školy, zdravé kolonie nových bytů a účelné budovy pro nemocné, staré a chudinu. Že ta reprezentace ministerských budov je špatná, procovská, nebo že náklady s udržováním nově postavených budov jsou pro jednotlivá města nesnesitelná, není plně jejich vinou, nýbrž těch odborníků a těch nadřazených úřadů, které jim k tomu radily a schvalovaly.

Jaká je dnešní situace pro další výstavbu měst? Nesmíme užívatí výrazů „město propasených možností“, nebo resignovati na reformy z toho důvodu, že dnes již je pozdě. Nejsou vyčerpány všechny možnosti monumentálních budov veřejných, čeká nás přestavba starých neb překážku tvořících budov a ulic, zcelování periferií, úprava veřejných komunikací, prostranství a uličního provozu, tedy úlohy, kterými se teprve vytvoří žádaný charakter měst, resp. při Praze charakter velkoměsta.

Co se týče práce dnešních civilních architektů, můžeme říci, že pochopili moderní potřeby naší doby, jak mnohé pražské i venkovské stavby z posledního období dokumentují. Pochoopení účelové stavby znivelisovalo úroveň jednotlivců, a ježto konjunkturou stavební vzrostl i počet pracovníků, bude snadným prací rozdělit tak, aby úlohy mohly být propracovány svědomitě, důkladně a poctivě. Z nových prací buďtež vyloučení ti pracovníci, o kterých jest známo, že jsou prací zahrnuti. Není obavy, že by tím kvalita práce utrpěla, neboť práce kvapná, ku které není času, nemůže poskytnouti dokonalý výsledek, třeba byla i od favorisovaného pracovníka podjata. Má-li se užívatí nadále soutěže, budiž v ní učiněna reforma. Zkušenosti nám již dosti potvrdily, že jury předem stanovené z kruhu tvořících pracovníků rozhodovaly částečně o sobě — považujeme-li tyto členy jako jednotku celku — a tím vytvořila se stranickost, která se tak často uplatňovala. Bylo by snad lepší, zříditi placené soudcovské sbory obdobné zkušebním komisím, při čemž členství by vyjadřovalo vlastně čestné a placené místo. Dosažení a udržení tohoto místa by bylo závislé na kvalitě i nestranném jednání člena, takže by to zna-

menalo jistě určité zlepšení oproti nynějšímu stavu. K dokonalejšímu a poctivějšímu vypracování plánů donutíme pak projektanty přidělením odpovědnosti pro konečný výsledek, o čemž již beztak bylo debatováno a jednáno.

Bylo by též žádoucím, aby se jak přijaté projekty, tak i hotové stavby monumentálních budov veřejných podrobily důkladné kritice vůči veřejnosti, abychom opravdu poznali, proč se na př. nábřeží nezastavělo ve smyslu p. J. Hejdy, kdo zavinil znešvaření třídy Revoluční a p. Význam té práce toho jistě vyžaduje. Umožní se tím i případná obhajoba tvůrců a získají se tím nové poznatky. Almanachové chvalozpěvy, výroční zprávy a skreslené fotografie veřejnost mnoho nepoučí.

Školy architektury a stavitelství souvisí částečně s činností civilních pracovníků a proto i u nich konstatujeme značné zlepšení dokonce i uspokojení proti době popřevratové; přesto je nutným více probíratí spojitost národohospodářské a finanční stránky s vlastním stavitelstvím a využitkovatí zkušeností, které se v dnešním vývoji získaly. Nejobtížnější náprava bude s vedoucími poradními a technickými sbory ve správě státní a městské, kde nemůžeme o nějakém zlepšení poměrů mluvit. Co si má moderní architekt počítí v jednání s městským úřadem, kde stavební odbor s inženýrem v čele nepovolí rovnou střechu, nebo klade podmínky zastaralého stavebního řádu? Jak může mladší technický úředník s novými moderními poznatky prosadití svoje názory, když jeho šéf jich nemá? Zde můžeme pomoci pouze veřejnou kritikou, voláním k odpovědnosti a podporou těch, jichž názory jsou modernější a dobovější a snad zřízením povinných škol a kursů pro technické úředníky měst buď při M. A. P. nebo při spolku pro výstavbu měst, kde by činní architekti a národohospodáři vývoj stavitelství a potřeby měst prodiskutovali.

Finančnímu hospodaření naučí nás nejlépe panující krize, kdy je nutno již s obnosy kalkulovati. Snad odpadnou potom takové případy, jako je ten, kdy město postavilo tak velký chudobinec, že není ani pomyslení, ačkoliv je kompletně hotov, jej používatí, jednoduše z toho důvodu, že na udržování tak velkého objektu není prostě příjmu a peněz. Co se týče správného a celkového zastavování, dále potírání lichvy pozemkové a pod., bude asi nejlepší studovati a snad i zlepšití způsoby, jakých se používalo v městech v cizině, Německu, Holandsku, Anglii, kde jsou výstavby provedeny programově a uceleně.

Měli jsme, pravda, stavební konjunkturu v době rozháranosti politické, sociální i umělecké a proto i výstavba jeví toho znaky. Předpokládám však, že situace, která se nyní aspoň pro stavebnictví vytvořila, je taková, že nám dalším vývojem urovná tyto výstřelky. Žádné město, ani v cizině, se neuchránilo tohoto zmatku a proto není správným hořekovati nad tím, co se stalo, ale je nutným hledati nové potřeby a nové cesty k dokonalejší práci.

Ing. A. Hartman.

Jistě najdete kroužek, který Vám bude znalostmi, tématy i dobou vyhovovati. **PROMLUVTE SI S F. BAUMEM** o sobě a jeho **NĚMECKÝCH KROUŽCÍCH!** Má zkušenost — poradí Vám dobře. 6 hodin měsíčně, kroužky o 6—8 účastnících, aktuální témata a jen 30 Kč měs. honorář, jsou jistě výhodné podmínky. Adr. F. B a u m, Vinohrady, Lužická 33. Telefon 538-27.

Půjčovna knih »MÍR« Praha II., Vladislavova 2
Palác Báňské a hutní
Nejnovější česká literatura, jakož i německá, anglická a francouzská

Prodám neporušený

MASARYKŮV NAUČNÝ SLOVNÍK

za Kč 900.—

NABÍDKY D'O ADMINISTRACE TOHOTO LISTU